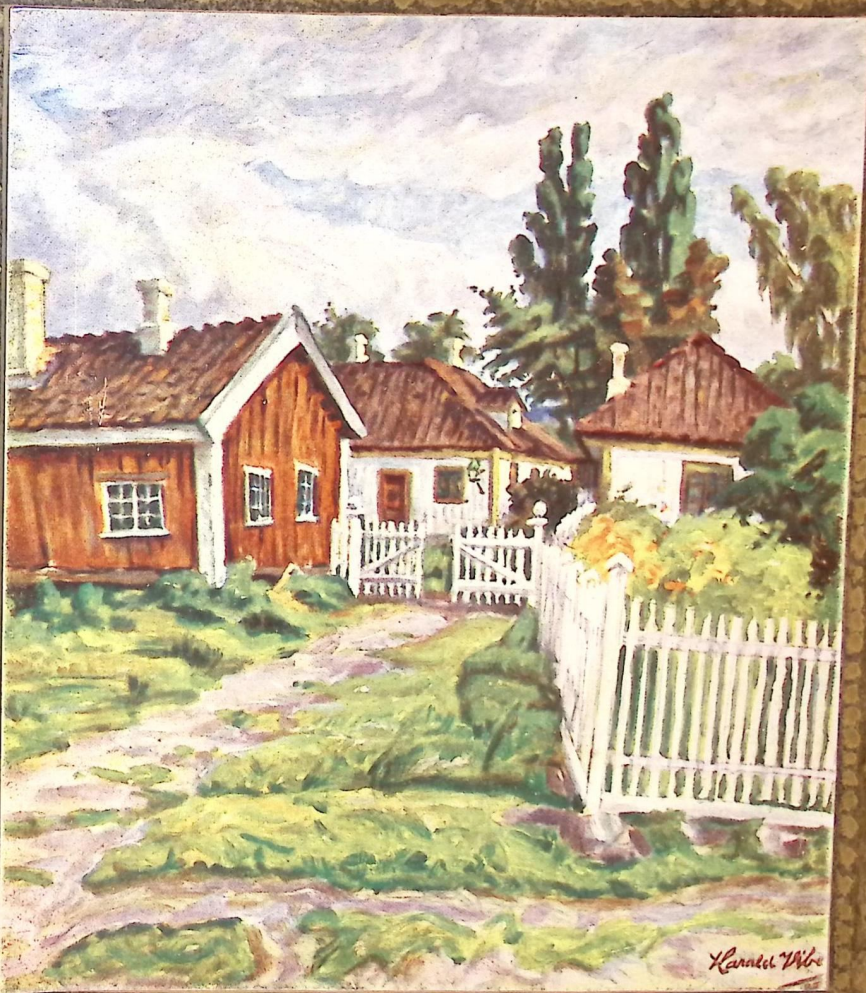

RINGERIKE.

RVE

RINGERIKE

1949-50

UTGITT AV

RINGERIKES UNGDOMSLAG
OG RINGERIKES MUSEUM

VED

ELLEN HALS

HARALD VIBE – ELLING SKOLLERUD

INNHold

Omslag: Riddergården, trykt i 3 farger etter maleri av <i>Harald Vibe.</i>	
<i>E. M. Solheim</i> : Heimen min	3
Utflyttere forteller gammelt fra Ringerike	5
<i>Thor Thorsen</i> : Han Marsinius	9
<i>Anders Viljugrein</i> : Jørgen Moe-Minnet på Ringerike	11
<i>Fredrik Schjander</i> : Kongens og Dronningens Utsikt,— og Kronprinsessens	14
<i>Roar Tank</i> : Rektor Hans Jacob Hammer	16
<i>O. Lian</i> : En episode fra Ådal i Thranitertida	19
<i>J. C. de Vibe</i> : Spøkelset i Holtesæteren	20
<i>J. G.</i> : Fredrik Torkildsen Lehne	23
<i>Jon Guldal</i> : Norderhovpresten Jens Finne Borchgrevink	25
Krypskytterviser fra Krokskogen 1889	27
<i>Etter O. L.</i> : Fisken med gullringen	28
<i>Erling Bjørke</i> : Ein bröllopsang	28

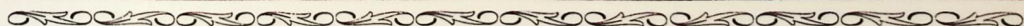

Heimen min.

Ja, her er heimen min. Slet ikke stor.
 En solbrunet våning og fem mål jord,
 det er det hele.
 Men bjørka ved veggen er vid og svær,
 i den synger vinden i all slags vær
 og har seg så mangt et mæle.

Og under takskjegget holder de fest,
 den vintergrå spurv og den langfarne gjest
 med vår i vingen.
 Så leiker de elskov slik, to og to,
 men fanger fornuften og setter bo,
 og ribber duna av bringen.

Ja, spør om her ikke er stort bestyr.
 I eng og åker det yr og kryr
 ved blomster og røtter.
 Og markmus-mutter og bille-far
 har pass og bostedsbeviset klar,
 så prøv dem du, om de flytter.

Nei, kjære vene — her er da vel plass
til meg og dere. Et helt palass
står jo og skinner.
Og alle blomster i mark og eng,
kom hit og red dere brudeseng,
for blomster drømmer om kvinner.

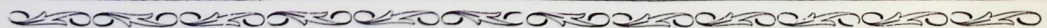
Jeg ser meg om og er kongelig kry.
Mitt rike til kjøps? Kjære, spar deg for bry,
det lite nytter.
En heimføding, smiler du kanskje i lønn?
Ja, gudskelov — jeg er en ektefødt sønn
av alt det som himlen beskytter.

Du ser ikke hvilken rikdom her er,
og alle mysterier — undere som sker
du ikke aner.
Jeg lytter ved kveld og speider ved gry,
og undere hender på ny og på ny
i livslovers evige baner.

Jo, her er heimen min, sikkert og visst.
Kan hende vinteren kjennes litt trist
og hjertet sturer.
Men Herre min Gud, når *vår* banker på
med bjørka dørgfull av knopp i det blå,
da faller Jerikos murer.

Et sted skal mannen ha feste og rot
om vide han flakker på vandrefot
og mangt han prøver.
Jeg ligger blandt vikker og svaie strå
og seiler avsted under himmelen blå
i bølger av duftende kløver.

Elling M. Solheim.

Utflyttere forteller gammelt fra Ringerike.

Utvandrede ringerikinger samlet seg i juni 1916 i Albert Lea i Minnesota for å stifte sitt ringerikslag. Det fikk ved starten 76 medlemmer. Som formann ble valgt Vegger Gulbrandson, og lagets sagaskriver ble O. S. Johnson.

Vegger Gulbrandson var født i 1846 og kom sammen med sine foreldre til Amerika i 1852. Han tilhører den store Lundeslekta i Ådal, og hans biografi finnes i boka «Lundeætten».

O. S. Johnson er soknedøl. Hans far var født i 1816 på Aure i Strømsodbygda, og døde hos sin datter Kari Knute-plassen i 1903. Som samler og sagaskriver har Johnson lagt ned et stort arbeid. Hans «Utvandringshistorie fra Ringeriksbygdene» ble gitt ut i 1919 i Minneapolis. Det er en bok på 400 sider. En kan vel ikke vente at alt stoff samlet på den måte er like godt historisk fundert, men boka inneholder mange glimt fra livet på Ringerike i gamle dager.

*

I et avsnitt om finnene på Krokskogen er nemnt Henrik Larsen som var så flink skytter, og som samtidig kunne få fugl til å sitte i tre og dyr til å stå. Og om Kirsti Burås som var så sterk at hun bar en tønne rug på ryggen fra Bærums Verk og samtidig gikk og strikket på en strømpe. «Er det stry du har i sekken»? spurte gutten på Vøyen. «Kjenn sjøl, og vil du så kan du få sitte på du og», sa Kirsti. En gang hun og noen andre hadde vært i Bærum kirke og var på heimvegen, satte de seg for å hvile, og Kirsti tok fram pipa si: «Nå skal di få se kjerring som kan røyke». Hun tente på og tok et par drag, og hele dalen ble full av røyk . . . Da hun var blitt enke fikk hun forgjort Anders Fjulsrudkleven til at gifte seg med henne, men de levde ikke godt sammen, sier beretteren.

Anne Godtland som levde samtidig med Kirsti, kunne også trolle, men var ikke så flink, og det gikk ikke bra med henne. Hun skulle ri på sope-limen til Bloksberg men datt ned i en apal og braut av lårbeinet.

*

Hamar bispedømme var opprettet i 1152 etter forslag av pave Hadrian den 4. og Ringerike kom til å høre under dette bispedømme. I et gammelt brev skrevet på Hamar i 1560 omtales prestenes inntekter i Norderhov på den tid. Biskop Bang forteller også om de inntekter prestene hadde i den katolske tid:

1. Bruk av den til kirken hørende gård.
2. Inntekten av det til presteboligen skjenede jordegods.
3. Fjerdeparten av tienden, betaling for brudevielse 6 penninge, betaling for «innarganga» (barselkvinnens inngang i kirken) ½ bismerpund smør, høytidsoffer på alteret 17 helligdager i året av hver mann og kvinne som fører egen husholdning, offer på alteret for sjelemesser, og for begravelse 1 ku.

De var altså nokså kostbare karer sjelesørgerne i den tida, for alt de gjorde skulle de ha betaling, og det var nok ikke rådelig å prutte for mye med dem, fikk de ikke det de skulle ha eller fikk de det ikke som de ville, kunne de lyse folk i bann, og det betydde utelukkelse fra kirken og fortapelse både her og hisset. For øvrig var det vel da som nå at en kunne leve et så ugudelig liv en ville, bare en passet seg så en ikke kom i direkte konflikt med loven. Og sjøl om en døde som et ugudelig menneske og gikk rett i skjærsilden, så kunne penger få en ut igjen. Han Gamle-Erik måtte pent slippe offeret sitt laus igjen bare presten ble godt betalt for å mane ham ut, sier beretteren.

Etter Reformasjonen kom det andre prester, men mange av dem var ikke mors beste barn, og det var vel heller ikke å vente at danskekongen skulle sende de beste prester opp til avkroken Norge. Men var de ikke særlig flinke til å preke, så kunne de kanskje drikke, spille kort og slåss, og det var ikke så sjelden at presten greide å banke opp alle de sprekeste slåsskjempene i bygda. Mange har vel hørt beretningen om den presten i Norderhov som skulle meddele en gammel syk mann sakramentet og som leste og gestikulerte og skreik slik at gamlingen ble livande redd og trudde at presten ville jule ham opp. Han gjorde et meget

alvorlig forsøk på å rømme senga og han far måtte tilslutt få tak i 2 karer som holdt gamlingen fast mens han fikk i ham sakramentet.

Det berettes også om soknepresten i Hole som ville prøve å lage gull, og som studerte så hart på disse tingene at han satte hele formuen sin over styr, og tilslutt mistet livet da både han og hele gullfabrikken gikk i lufta ved en eksplisjon.

Det var ganske sikkert mange både nidkjære og dyktige prester som både lærte rett og levde rett, men sendte enevoldskongen et subjekt som skulle lønnes med en stilling hit opp til Norge, så kunne ingen sette seg opp imot det, for kongens vilje i så måte var jo landets lov.

Under Kristian den 7. fikk vi så rasjonalismen, og prestene prekte om å ta godt vare på gjødselen, folk skulle ta bort de store steinene i åkrene sine, og særlig i de åkrene som lå mot syd for der var det best å sette poteter o.s.v. Det sies at det var dette — og mye annet — som utløste Hans Nielsen Hauges virksomhet som legpredikant, hvorfor han en gang ble arrestert i Al i Hallingdal som den gang hørte under Ringerikes fogderi. Foged Hørby på Ringerike satte ham imidlertid straks på frifot.

Det er skrevet meget om Kristian den 7.s ødselhet og lettsindighet, og om de tunge skatter som måtte til for å dekke kongens og hoffets uhørte pengeforbruk. Trass i dette ville han likevel spille et slags forsyn for sine undersåtter, og det var vel også en dyd av nødvendighet at han den 20. januar 1783 lot utgi en forordning «hvored all skadelig ødselhet i bondestanden forbys». Til bondebryllupper måtte det ikke innbys flere enn 32 personer innbefattet alle «sjølvfolka» og det måtte ikke serveres vin eller kaffe og ikke mer enn 4 retter mat. Vin og kaffe var også forbudt ved andre familiegilder, og mat måtte bare gis til utenbygds folk. Forresten skulle all kaffedrikk ved sammenkomster på bygdene være forbudt. Bondebryllupper måtte bare holdes én dag, og ingen av bondestanden måtte bære andre klær enn av hjemmegjort tøy, dog med noen mindre reservasjoner, o.s.v.

Men kongens forordning kunne ikke hjelpe stort på stillingen. Det gikk ned over bakke. Bøndene var mange steder bitre fiender av embedsmennene og kanskje særlig prestene, og det var oppviglere ute, bl.a. den kjente Røslain — som kunne fortelle dem at Stortinget bestod av

en flokk menn som bare var der for å mele sin egen kake. Hvis bøndene tok saka i sine egne hender, ville de kunne oppnå både skattelettelser og billigere lån. Og så kom bondetoget til Kristiania i 1818, med deltakere bl.a. fra hele Ringerike. Vi vet hvordan det endte.

Så var det ganske stilt over Ringerike inntil Thraniterbevegelsen i 1849—1851. Markus Møller Thrane var født i Kristiania 1817 og hadde studert en tid ved universitetet, men måtte avbryte studiene på grunn av fattigdom heter det. Han virket så som lærer i noen år. Etter Februarrevolusjonen i Frankrike i 1848, ville Thrane søke å reformere lovene i Norge bl.a. å skaffe arbeiderne bedre kår og større innflytelse, og han begynte å stifte arbeiderforeninger og utga også et blad.

I september 1849 hadde thraniterne disse arbeiderforeningene på Ringerike: Norderhov med Hønefoss 219 medlemmer, Ytre Adalen med 79, Øvre Adalen med 107, Vegårdsfjordingen med 12, Storelven med 38, Øvre Soknedalen med 87. Under sine reiser vinteren 1849—50 fikk Thrane istand en søknad til Kongen, underskrevet av foreningene. Den inneholdt 10 punkter som i og for seg var meget beskjedne og som det nok kunne vært mulig å fått fram til behandling i Stortinget, men det var med Thrane som med mange andre reformatorer som nok kan mane fram åndene men ikke greier å styre dem. Han hadde bl.a. vært nokså uforsiktig med sine skrivelser i arbeiderforeningenes blad, med tegnninger av embetsmenn med så stor mage at de måtte legge dem i en trillebår som de skjøv foran seg når de var ute og spaserte. En annen tegning forestilte 2 feiersvenner som skulle prøve å stappe sin tykke mester ned i en pipe o.s.v. I tillegg til disse latterlige figurer kom så det trykte ord som folk hadde slik respekt for i gamle dager. Alt som sto på trykk var sannhet, og den uopplyste almue slukte det rått alt sammen.

Og så kom hattemaker Knudsen. Han var fisker og agitator på sin hals, og fikk vel sine ivrigste tilhengere under fisketurer langs vassdraget fra Tyrifjorden til øverst ved Sperillen. Hadde bare folket vært modent for den nye lære om rett og skjell også for de små i samfunnet, men det var det ikke. Ett av Knudsens stående uttrykk var: «Hvis vi ikke får vår vilje, får vi bruke riset». Folk begynte å øve seg i å kaste med kniver mot en med kull oppteignet figur:

«Den ska sitte i vomma på futen, — den ska sitte i lensmannen», o.s.v. Noen skjefte ljaen sin om til spyd, og de sterkeste tok fram bila. Fattigfolk hadde ikke vært med og skrevet under lovene, sa Knudsen, og derfor hadde de heller ingen plikt til å holde dem. Vi er norske rothoggere, og det er tongt arbeid.

Vi husker navn som Helge Tytodden, Ridder-skara, Gudbrand Johnsrud, Johan Henrik Semmen, Nils Klemmestad og Gudbrand Larsen Sundløken. Det var Klemmestaen som laget en stor kanon av tre med digre jarnjorder rundt løpet. Den skulle brukes i krigen.

Men de ivrigste likedelere ble kvinnfolka.

Da en husmann under Vesteren ikke ville slutte seg til bevegelsen, sa kjerringa: «Du ska gå Ola, for du får jo en gard». Og til en skomaker som var på arbeid oppe i bygda kom kjerringa farende en dag: «Nå må du koma hemat, for i mårra ska dom tel å dele Alme».

Det måtte gå galt, men da det kom militær til Ringerike for å arrestere lederne, troppet det opp en fiende av et særskilt slag. Det var kjer-ringene på Øya. På Øya rådde det «full religionsfrihet» som før, og øyakjerringene hadde ved denne leilighet gått til full mobilisering. De hadde tatt oppstilling med baken mot de militære, og da disse kom marsjerende inntar de bøyet bakfrontstilling med gjentatte enkle håndgrip mot bakstykket av sin uniform for å vise krigsmennene hva de synes de er verd. Det var visst første gang grovt bakladningsskyts er omtalt i norsk krigshistorie og med denne oppvisning av øyakjerringene slutter hattemakerkrigen med en solformørkelse. Det kostet meget Etter utstått straff reiste Thrane til Amerika, der han reiste rundt i de norske setlemeter, holdt foredrag og stiftet foreninger. Han ga også ut et blad som han kalte «Den nye tid» og skrev en bok som ble kalt «Wisconsinbibelen». Han døde i Eau Claire.

Vi hører om hattemakerhæren at da den kom til Gudbrand Busterud på Fjøsvisken i Ådal, sto Busterud'n sjøl på tråkka: «Di får se innom, karer». Han bevertet dem med mat og drikke i lange baner, og tilslutt gikk de på staburet og skar ned en bråte med trått flesk som de fikk til niste på veien. De skiltes i beste forståelse, heter det i beretningen.

Når den egentlige utvandring fra Ringerike til Amerika tok til, har en visst ingen sikker kunnskap om, men en vet at det kom emigran-

ter fra Ringerike til Wisconsin før 1850, og det må antas at utvandringen fra Ringerike begynte samtidig som fra Østlandet ellers, omkring 1830-årene. Noen av de første som utvandret fra Soknedalen var Erik Uggen, Helga Aure, Elling Røsbu, Knut og Nils Bliksrud, Tore Pedersen Skotland og Ellef og Lars Land, fortelles det.

I 1855 utvandret Hans P. Sandager. Han var gift med Anna Pedersen Hanserudbråten og hadde kjøpt eiendommen Sandum i Soknedalen. Det fortelles at isen lå så tykk i Kristianiafjorden at skibet ikke kunne komme ut før den 14. april da det kom en isbryter fra Tønsberg som brøt renne for dem. I Nordsjøen fikk skibet storm og må samtidig være kommet inn i en sildestim, for da stormen la seg lå det sild over hele dekket. Hans P. Sandager var sønn av Peder Hansen Sandager, den kjente bjørneskytter fra Asbjørnsens tiurleik på Holleia. Han hadde gått i lære hos «Kristen skytter» i Ådalen.

Den beste tømmerhogger i Ådalen på den tid var Ole Knutsen Fjeldbråten, men trass i at han kunne svinge øksa bedre enn noen annen, var det dengang små framtidsutsikter i Norge for en mann med stor familie. Han utvandret derfor i 1870 med kone og 9 barn.

Erik K. Flaskerud ble født på Flaskerud i Soknedalen i 1841 og utvandret til Amerika i 1869. Faren hette Knut Ellefsen og bestefaren Ellef Knutsen Veltikoll. Denne Ellef Knutsen Veltikoll fikk i 1813 10 riksdaler av Norderhov Landbrukselskap som premie for å ha formeret sin gjødsel med 80 lass myrjord som han hadde dratt heim på skikjelke og handkjerre. Erik K. Flaskerud skulle vært en fremrakende felespiller.

Elling Storebråten fra Soknedalen skulle vært en stor bjørneskytter. Han var en original som kunne tyde varsler og tegn, og han hadde svarteboka så han kunne løse «de tusende» og sette dem til å gjøre de rareste og mest unaturlige arbeider. I den tida trudde folk at trollkjerringene holdt møte i kirken hver Sankthansnatt. Hvis noen ville se dem, skulle vedkommende dra opp ei lita furu med rota, gå til kirken før midnatt, sette seg i en av stolene og sette furua på hodet sitt. Elling så gjorde, og da midnatt-timen slo kom de gjennom lufta på sopelimer, riveskaft, gjødselgrip og annet. De marsjerte opp til alteret der sjefen tok imot dem, og så begynte undervisningen. De som var mest lærvillige og kunne oppfylle styggens fordringer,

fikk trollkatt. Den skulle se ut omtrent som et grått ullgarnnøste, og den kunne skaffe sin eierinne alt hun ønsket. Elling så flere kjerringer den natta som han kjente meget godt, — de var sambydingene hans.

Folk var flittigere til å gå i kirken i gamle dager enn nå, men det var nok ikke alltid så mye av religiøse grunner. Kirkene var som regel ikke oppvarmet om vinteren, og fattigfolk som hadde lite klær både under og over, satt som regel og frøs mens de beskuet alle storkarene og deres fruier i pelser og tulupper. Det var ofte slik tramping med beina at prestens lange preke druknet i larmen.

Men folk fikk høre nytt ved kirken, og kunne sjøl fortelle nyheter. Der var'n Kaku-Pål og a' Kaku-Pålina med bakels som de solgte, og etter gudstjenesten sto lensmannen ved kirkegårdsporten og bekjentgjorde auksjoner, nye lover, tingsmøter, om bort- eller innkomne hester, om fanger som hadde rømt fra fengslet o.s.v. Om sommeren var der ljå- og rivekremmere som ofte gjorde god forretning, og så traff de vel kanskje n'Jon og fikk greie på om han snart skulle til Drammen, for da ville de få'n til å kjøpe med seg litt kaffe og sukker og annet. Folk hadde mye nytt å fortelle når de kom heim fra kirken, og det livet godt opp i inne-stengtheta ellers.

Et kirkestevne som holdt seg lenge i de gamle former var Kryllingmessen ved Lunder kirke. Det var kirkesøndagen nærmest før mikkelmesse den 29. september. Da var det både marked, leik, kappriing, hestehandel, klokkebytte og annen handel.

Kryllingmessen opphørte omkring 1850-årene, men det var enda på mote i noen år at Soknedølene reiste til Olberg kirke i Krødsherad en gang om høsten. Det ble da som regel gjort et lengere opphold hos en dame kallet «Øl-Sissel». Hun bodde like ved storvegen og hadde rett til å selge bayerøl.

Om barkebrødstidene i åra omkring 1812 fortelles at det var helst bark av alm som ble brukt. Den måtte tørkes riktig godt før den ble malt i mjøl, men for å få brødet til å henge sammen ble det blannet i heimemjøl. Det ble som regel sterk forstoppelse av det. Korn fra Danmark var sjelden vare, og dyrt. En nybær ku for en tønne bygg.

Av gamle Hønefossoriginaler er nemnt «Haberenixen» som var vinkelskriver og juridisk konsulent for beboerne på Lageshaugen og Øya. Så var det Hoven som gikk med post og som skrev for folk, og Hans Hønen som var med som underoffiser i 1808 men som egentlig var skomaker. I sine siste år ble han kalt «mannen i nøa» for han gikk alltid med et spann som inneholdt flytende kontrabande og som var godt å ta til når det ikke var noe å få på annen måte. Så var det Gullaen som var rentenist og lånte ut penger, men aldri mer enn 1 spesiedaler om gangen, og «Henrik Jukka» som dyrket purreløk i hagen sin og byttet den bort mot ull. Og endelig var det Glesnegubben, Elsebetten, Kåltoppen, Ravoa, Snurren, Burvil og andre.

Og så var det Ridderskara som hver sin gang gikk til Drammen for å hente lønning. Gikk de 6 mil fra Hønefoss og kom til Drammen før kontortid, fikk pengene og kom tilbake til Hønefoss samme kvell, for så å møte på saga neste morgen kl. 4. Det skulle gode ben og god vilje til for å klare det, men det hadde kanskje folk i gamle dager?

De første poteter i Hole kom til gården Bye, fortelles det. Konen på Bye sammen med sine 2 sønner var med på å kjøre de fallne svensker etter slaget på Krokleiva i 1716 ned til Hole kirkegård. Hennes mann lå ute i den store nordiske krig, og nede i Holstein fikk han fatt i noen poteter som han tok med seg heim.

Ole Ellingsen Alde var født i 1779 og døde i 1876, 97 år gammel. Han var i sin ungdom kjent som den smidigste mann i Soknedalen. Han klatret i buskene som den beste akrobat og var flink til å fange levende ekorn. Han fanget således elleve ekorn på én dag, men da sleit jeg ut ei flunkende ny vadmelbukse, sa han.

Har noen hørt at Johan Gram på Ask sammen med noen bønder i Soknedalen forsøkte å drive reinsdyravl oppe ved Ulevassfjellet? De fikk kjøpt en del reinsdyr som ble drevet dit, og de ansatte en mann fra Soknedalen til gjeter. Han ble plasert i ei hytte ved søndre ende av Ulevatnet, stedet fikk navnet Reinsberg. Men mannen var ingen Askeladd, og derfor gikk det som gjete kongens harer. Reinsdyrene dro tilbake dit de var kommet fra.

Det ble arbeidet mye på «laje» i gamle dager. Et laje var så pass mye arbeid som en voksen person etter gammel erfaring kunne greie på én dag. Den som var riktig flink kunne vinne på å ha laje, og den som var sein syntes det var stritt nok, men også den måtte prøve å greie lajet sitt, ellers fikk han oppnavnet «Mons på Laje».

Et laje skigard var 60 staurlag om dagen, og hvis du med strake armer kunne ta i ett staurlag med hver hand og du hadde ett staurlag midt framfor nåsan din, da sto staurlagene passe tett.

Å slå en mæling var laje. Mælingen var 5 mål, men kunne være litt mindre der det var mye stein.

Det var kvinnfolklaje å breie høy etter 4 slåttekarer, eller rispe 8 teiner lauv om dagen, eller bake 200 havremjølts flatbrød, eller skjære 1 mål åker, eller hakke og binne 100 lauvkjerv med 7 nævtak i hvert, eller ryske $\frac{1}{2}$ mål lin.

Det var lin på hver gård i den tia, og det måtte ryskes opp med rota for å få alt med. Det var mye arbeid for å få beredd linet, men så var det noe å slite på. Linet ble sortert i 2 slags: hørr og stry. Av hørrren ble det laget skogarn og annen tråd, og vevd finere ting, og stryket ble brukt til grovere og simplere ting, såsom arbeidsskjorter o.a. Sterke var skjortene, men de var sommetider så skarpe når de var nye at de ble tatt med på låven og tresket med sliren.

Kom det fremmede tilgårds, skulle de sjølsagt ha traktement. Men det var ofte en omstendelig affære, for om de var så sultne at det pep i dem, sa de nei takk. De skulle bees minst fire ganger, og draes inntil bordet. Og så begynte livet på nytt, for å få i dem noe av maten. De eneste gjester i den tid som ikke var beskjedne, var taterne. De herjet omtrent som Egyptens grashopper der de for fram. Folk var redd dem, for det gikk det ord at de fleste av dem kunne mer enn fadervor og det var ikke greit å komme på kant hverken med n' Svarte-Fredrik eller a' Finne-Loa.

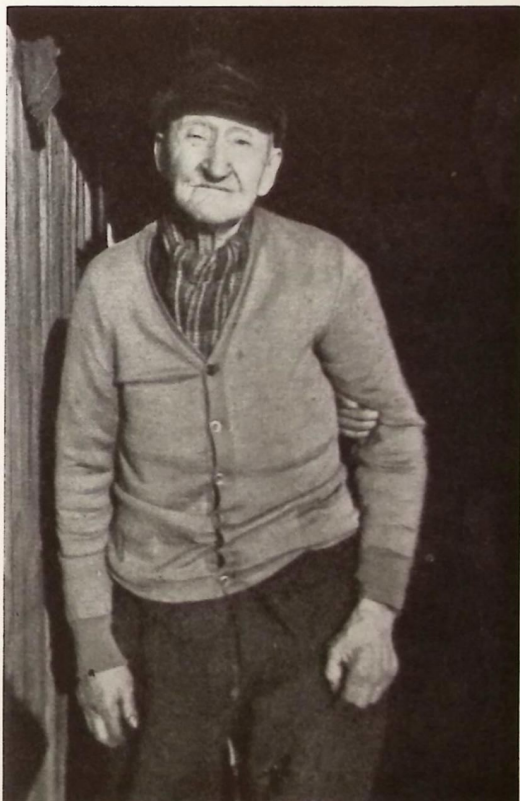
Han Marsinius.

Eneboeren i Ådalsskogene.

I dåpen var han blitt kalt Martinius, kort og godt. Noe familienamn ellers kjente han ikke til, men da han i nære på to menneskealdre var busatt i Finneplassen, hevdet han i følge gammel uskreven lov namnet Finneplassen og bar dette som familienamn.

Tilnamnet «Marsinius» fikk han på grunn av sine store krefter og sin jernhelse, og dette namnet bar han med rette.

Marsinius kom til verden en frostkall januar-dag i 1857, og hendelsen fant sted i et gammelt bryggerhus nede i Bærum der hans mor hadde arbeide som vaskekone rundt omkring på gårdene. Sjøl mente Marsinius at hans far var en bedre situert person som med løfte om ekteskap hadde forført hans mor, men at resultatet bare ble Marsinius. Hans barneår ble derfor et ganske trist kapittel. For å skaffe eksistensmuligheter for gutten og seg sjøl måtte jo moren

fortsette sitt arbeide rundt om på gårdene, og Marsinius ble henvist til tilfeldighetene.

Da han hadde sultet og frosset seg igjennom de første barneåra, begynte han som 10-åring å tjene sitt brød. Den første lønn han hadde var — ved siden av høyst nødvendig mat — noen utslitte klær etter barna på gården.

I stall han måtte ligge
om kulden smalt i knut,
ti hesta hadde teppe
men han ei minste klut.

Gammel ble han da heller ikke før han sa farvel til mor Norge og reiste ut som sjømann, og han var på sjøen i flere år, men lengslen etter Norges skoger og fjell ble for sterk, og Marsinius vendte igjen kursen mot heimlandet. Han arbeidet så en tid som skogsarbeider i Bærum, og her traff han en kvinne — en ensom fugl som han sjøl — og henne hadde han med seg da han for ca. 55 år siden slo seg ned oppe i Adalsskogene. Først bodde de en tid i Damtjernhytta på Hadelandsåsen, men da hytta var lita og trang og stadig overbefolket, pakket Marsinius sammen sine jordiske eiendeler og flyttet sammen med sin kvinne ned til øvre Finneplassen ved Samsjøen i Adalsskogen. Og her hadde han sitt faste tilholdssted i over 50 år, helt til han ble så gammel og skral at det offentlige måtte gripe inn.

Marsinius og Marte ble aldri gift, men så lenge hun levde hadde de det ganske bra. Hun stelte 3—4 kuer og huset, og sjøl drev han i skogen med hogst og kjøring. Men ca. 20 år etter at de var kommet til Adal, døde Marsinius's siste og tru tjener, Marte husholder, og fra den dag måtte han ved siden av sitt øvrige arbeid også overta en husmor gjøremål. Det sier seg sjøl at stellet ble deretter.

Mange år etterpå sa han det sjøl slik: «Hu Marte var snild, hu. Krøttera fikk sitt, det var lys i stua og varme i ovnen og ferdig mat når je kom hematt frå skauen om kvelden. Men så kom krefta og åt opp hele halsen på a, og så vart je att åleine. Så har det vøri kalt og mørkt og ingen mat når jeg kommer hematt om kvelden.»

Han Marsinius stelte nok kuene sine godt han, så lenge han hadde noe å stelle med utover vinteren. Nesten for godt. Men Finneplassen kastet ikke sers store avlinger av seg,

og vårknipa ble ofte slem. Som dyrevenn orket ikke Marsinius at kuene sultet, og det forekom derfor ikke sjelden at skogsarbeidere som lå på kojer rundt om oppe ved Finneplassen om våren hadde mistet sengehalmen sin mens de sjøl hadde vært nede i bygda og proviantert. Nød bryter jo alle lover. Skogskarene visste at Marsinius var i ei tvangstrøye, og sov etter et slikt besøk like gjerne på harde brisken.

Familien i øvre Finneplassen besto ellers av en gammel folkevond elghund og 10—12 katter. Hunden hadde sikkert i sine yngre år vært til stor nytte for Marsinius når det skulle skaffes ekstra kjøtt, men den ble etter hvert så gammel at den hverken så eller hørte. I sine siste leveår sto den og bjeffet fram noen uartikulerte lyder når den kjente teften av folk. Kattene formerte seg etter eget forgodtbefinnende, og etter hvert som kullene kom til verden tok Marsinius seg av dem. De som ikke ble tatt av rovdyr boltret seg så sammen med ham. De drakk melk av samme kopp og spiste av samme fat. Marsinius forenklet også arbeidet med å slippe alle kattene ut og inn i stua. Han slo ganske enkelt ut en vindusrute og hengte en sekkefille i hullet bare fastspikret i øvre karmen, og kattene var ikke lenge om å lære seg trikset med å puffe sekken til side så de kunne smette ut og inn som de ville natt og dag til alle årets tier. Denne oppfinnelsen sparte Marsinius for mange unødige steg. Det var nok folk som syntes at dette måtte være temmelig gufne greier om vinteren, men Marsinius brydde seg lite om slike bagateller.

Det er over 30 år siden jeg første gang traff Marsinius. Han var mer enn 60 år da, og var på heimveg fra kjøpmannen ca. 15 km. fra Finneplassen. På ryggen hadde han ca. 70 kg. varer i en meis, under venstre arm bar han en otting sild og i den høyre handa hadde han et spand med tjære. Han minnet om en slagbjørn der han ruslet avsted langs Samsjøen, denne korte, kraftige muskelbunten. Han gikk aldri fort men tok heller aldri en pause om han hadde tung bør. Det gikk maskinmessig, så namnet Maskinius» kunne han bære med rette.

Eldre skogfolk har fortalt at hvis han kjørte seg fast med tømmerlasset og hesten ikke maktet å ta det løs igjen, så tok Marsinius det sjøl, og kjørte lassett sitt ut av veien, så løftet han det opp igjen aleine.

Marsinius tok det ikke så nøye om han gikk

noen dager og ikke eide matsmulen. Det var bare når han spilte opp for tobakk at han fant det påkrevd straks å gå til kjøpmannen, for tobakk måtte han ha skulle han leve. Han kjøpte precis en kvartrull skrå som han tok papiret av og stappet i bukselommen, og der lå den inntil den var spist opp. Maten var han ikke så nøye med, det hendte ofte at han fikk hestemjøl av tømmerkjørerne og han laget vafler av det. Det var rene gjestebudskosten det for'n Marsinius.

For mange år siden var noen av oss på brann-slokking ved Finneplassen. Det hadde tatt fyr i uthuset til Marsinius' nabo, og varmen tente også på skogen omkring. Det var i juli måned, og tørt, så det så en tid litt nivst ut, og Marsinius' sitt våningshus lå ca. 200 meter fra brannstedet. Han sjøl så vi ikke no til, men da vi vel var blitt herre over brannen ble vi enige om å ta en tur bort til ham for å se hvordan det sto til. Og det syn som møtte oss var så likt Marsinius. Han hadde tatt ljåen sin og slått en 3 meter bred gate rundt huset, og så hadde han dynket bakken med vann. Sjøl satt han ganske uanfektet på tramhella og smattet trufast på kritt pipa mens en hel flokk katter gikk rundt ham og strøk seg kjelent inntil, og han strøk dem vekselvis med den store rue arbeidsneven. På vårt spørsmål om han ikke hadde vært redd for at stua skulle brenne opp, svarte han: «Neeei, ikke når jeg har slått alt graset omkring og dynka grasrota med vann.» (Vi syntes nå det var et temmelig negativt tiltak, men holdt klokkelig tett). «Varmen er en god venn, men en farlig fiende», la Marsinius til.

Trass i at Marsinius hele sitt liv hadde arbeidet for en pris som knapt nok ga ham inn-

tekt til å skaffe seg det tørre brød, så var han en iherdig motstander av fagorganisasjonen. I 1930-åra da skog- og landarbeiderforeningene tok til å få fotfeste i Adal var det arbeidsløshet og streiker. Men Marsinius fortsatte som før og ingen bebreidet den gamle særting for dette, men han var ikke fornøyd med å drive aleine, også de andre skulle begynne igjen, mente han: «Slutt med detta tullet. Det nytter itte å setta seg opp imot penngkara, det blir bare tel det at di telslutt itte får no å gjøra», sa'n Marsinius. Han fikk ikke rett i sin spådom, og ingen hadde vel heller regnet med at han skulle ha noen forståelse av dette. Marsinius var fornøyd han, og hvis han på toppen av en dårlig akkord fikk ei gammel utsliten bukse, så betraktet han slik gavmildhet dithen at da måtte han også gjøre sitt og ikke mukke Det har vært mange Marsiniusser gjennom åra . . .

Han bodde i Finneplassen helt til han ble så gammel og avfeldig at han holdt på å gro fast i møkk. Det offentlige måtte da ta affære og han ble flyttet ned i bygda der han holdt til i de siste 4—5 år av sitt liv. Han hadde da mistet synet og var sterkt åreforkalket slik at han til sine tider ikke hadde samlingen sin. I slike perioder var han igjen ung og sterk og kjørte tømmer som aldri før.

I 1947 sovnet han inn for godt, og hans grav er ved Hval kirke i Adal. Ikke en eneste slektning hadde han, og like fattig var han da han døde som da han for vel 90 år siden for første gang så dagens lys nede i Bærum.

En av skogens kjemper var falt, men minnene om kjempen Marsinius lever blant skogens menn. —

Thor Thorsen.

Jørgen Moe-minnet på Ringerike.

Av Anders Viljugrein.

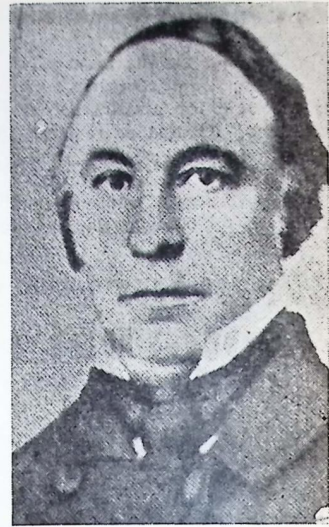
Som Askeladden i eventyret sprang Jørgen Moe like ut av folket — på Ringerike og nådde fram til å bli en av Norges store menn. «De må endelig se å få ham frem til skoleholder,» sa biskop Sørensen om den lange, skranglete gut-

— «Skogen og fjellvannet hadde i mitt sinn for første gang suset sin vemodstanke inn — og siden jeg glemmer den vel aldri.»

ten som ga så kloke og forstandige svar på kirkegolvet. Skoleholder ble han ikke. Det var stoff i ham til å bli noe mer. Han ble dikter og prest, og her nådde han det ypperste, for så til sist å stige opp på bispestolen. Men det var da

Marie Moe

Jørgen Moe

han steig ned til folket, da han vandra omkring i husmannsstuene og de ensomme småheimene, at han fant fram til de store nasjonale verdiene — folkevisene, sagna og eventyrene — som han sammen med Asbjørnsen kunne gi til det norske folket. På denne måten kom han til å bli en av de som var med å rydda vegen for det som måtte komme: *Det Nasjonale Gjennombrudd* i landet vårt. — En av de som vet mere om Jørgen Moe enn kanskje noen annen nålevende, har sagt at få norske diktere hører den norske nasjon til som Jørgen Moe. Men tross det, så er han den mest *hjemstadbundne* av alle våre diktere. Og jeg legger til: Er det ikke i grunnen slik at alt som skal vokse seg stort og vakkert, det må ha røtter i hjemlig jord?

*

Det var helt naturlig at Ringerikes Museum nokså snart kom til å interessere seg for minnene om Jørgen Moe. Hans datter — frøken Marie Moe levde i Oslo og hadde arvet alle gjenstandene etter sin far. I 1930 henvendte hun seg til museumsstyret om at hun var villig til å opprette et testamente til fordel for et *Moe-minne* i museet, på betingelse av at museet ble på Hole eller i Norderhov og ikke i Hønefoss. Testamentet kom istand, og en rekke gjenstander ble senere knyttet til. Marie Moe ble innvotert som museets æresmedlem i 1937. Hun sier i sitt takkebrev blant annet: *Det var en stor heder, og den gledet meg meget fordi den viste*

at fars minne er levende i hans hjembygd — den han til det siste elsket.»

Marie Moe reiste opp til Blommeseter og godkjente stedet, og hun uttalte sin glede over at alt var ordnet på beste måte. Da hun døde vinteren 1941, overtok museet alle tingene etter Jørgen Moe ifølge testamenter av 1931, 1934 og 1937. Så ble det montert et foreløbig Moe-minne i annen etasje i museumsbygningen. Da generalsekretæren i Norske Museers landsforbund kom inn her, sa han: «Ja her er vi da i et *virkelig* kulturmiljø.» Og slik er det. Det er liksom det slår imot oss et pust ifra forgangne tider. Vi ser i et blink sammenhengen mellom vår tid og den store nasjonale gjenreisnings- og nyskapningstia som satte inn omkring 1850. Vi ser denne sammenhengen i de enkelte ting — i malerier, bøker og husbunad. Det er kanskje ikke så mye antikvariske museumsgjenstander som det er ættetradisjon og livssammenheng. Slik vil vi oppfatte Moe-minnet på Ringerike. Hver enkelt ting har sin egen vesle historie med tilknytning til Jørgen Moes liv. Her ser vi hans møblementer, hans malerier og andre bilder, gjenstander som forteller atskillig om hvor elsket Jørgen Moe var som prest og sjelesørger.

Da han reiste fra Krødsherad, fikk han det vakre sølvserviset med ibenholtbrettet og den innlagte sølvplate hvor en eikegren er inngravert sammen med denne verselinje fra diktet «Den gamle mester»: *Gud give hver prest som kommer her at stande så rolig og mektig. Menigheten hadde lagt mye kjærlighet i denne*

«Fasterstua» hvor Jørgen Moe er født. Senere flyttet fra Moe til Øderå.

gaven. Den bestemte motivene og fikk arkitekt Christie ved domkirken i Trondheim til å tegne den. En samling portretter i ovale trerammer av hans nærmeste omgangsvener i Krødsherad er også av interesse. Ellers er det mange malerier av datidens kjente kunstnere: Tidemands vakre bilde av Anne Gulsvik, Skredsvigs to skisser av Jørgen Moe, et høyfjellsbilde av Hans Gude med mange flere. Det er over 50 bilder i ramme. Blant disse er det et av den tyske eventyrdikteren Jacob Grimm med egenhendig dedikasjon. — Det vil føre for vidt her å nevne flere av disse verdifulle tingene fra

heimen til Jørgen Moe. Samlingen er så rik at Moe-minnet på Ringerike — fullt utbygget — kan settes i klasse med Ibsenhuset i Grimstad, Aasenstova på Sunnmøre, Vinjestova i Telemark og Bjørnson-minnet på Aulestad.

Av faste Moe-minner ellers på Ringerike har vi garden Moe med tjernet og Hans Grenaders stue. Gjennom de udødelige barnefortellingene er disse steder kjent over hele landet.

I Fasterstua fra Mo er eventyrdikteren født. Idag står den på Mads Øderås eiendom i nærheten av Steinsletta, like inntil hovedvegen. Det er et mindre tømmerhus som er grått av elde.

Stua ble flyttet fra Moe som søsterlodd. I denne stua bodde gamle Gunhild, og her satt vesle Jørgen så mangen god gang med halvåpen munn, åpne ører og øynene på stilker og hørte på Gunhilds selsomme og gruoppvekkende eventyr. Litteraten Anders Krogvik har fortalt om denne stua: «Det var et stort rum med vegger av svært tømmer, som en av fortidens bygdekunstnere hadde prydet med fantastiske malerier. Her var det gamle Gunhild førte ordet, her ble han «av den erfarne munns trylleord» ført inn i fjelldypet til Askeladden og trollet med de ni hoder.»

Det må bli en fremtidsoppgave for Ringerikes Museum å knytte FASTERSTUA til Moe-minnet. —

Jørgen Moes dagligstue, nu Moe-minne på Ringerikes Museum.

Kongens og Dronningens Utsikt, — og Kronprinsessens.

Av Fredrik Schjander.

Dronningens Utsikt finner vi omtalt i flere utlendingers beskrivelser fra 1820—30 årene. Enkelte nøyer seg med noen linjer med utsøkte adjektiver mens andre penser beskrivelsen og begeistring ut over 3—4 sider. Alle er betatt av dette utsynet og de må etter deres egne beskrivelser å dømme ha vært «inntil tårer beveget», som det heter om CarlXV da han stod på utsikten en sommerdag i 1862.

Navnet «Dronningens Utsikt» føres gjerne tilbake til dronning Desiree gift med Carl Johan som ble svensk-norsk konge i 1818. — Dronningen var på Kleivstua og utsikten i 1825, det er mulig hun har vært der før også, og det ligger nær å trekke den slutningen at denne perle av et utsiktspunkt ved enden av den nye veien (åpnet 1807) ble oppkalt etter henne. Men så helt sikkert er det nå ikke. Navnet kan like

godt skrive seg fra «Dronninghaugene» som er en gammel betegnelse på hele årsryggen fra Krokkleiva og nordover.

Dronninghaugene finner vi omtalt bl. a. i historien om kua til Baard Fjeldstad. Denne kua var så svær at når den rautet på Retla så ristet dørklinka hjemme på Fjeldstad. De måtte melke i store kar og når kjerringa hadde kjernet smør måtte hun sette det utover marken som store høysåter. Når de ystet måtte de ri osten, og en gang forsvant et føll som de lenge etter fant igjen i osten. En dag denne kua dro til bygds fra Retla sopte den med seg all skauen ned over Dronninghauene.

Kongens Utsikt skriver seg fra en noe senere tid enn Dronningens Utsikt. Den ble antagelig ikke utbygget og gjort tilgjengelig før i midten av 1830 årene. Carl Johan var konge fra 1818

til 1844 så hvis utsikten er kalt opp etter en bestemt konge må det være etter ham. Men forøvrig lå det snublende nær, når man hadde Dronningens Utsikt før, å kalle den nye for «Kongens Utsikt» uten tanke på en bestemt konge.

Vi vet at Carl Johan ved flere anledninger var på Kleiva, bl. a. i 1819, året etter at han var blitt konge. Da var han der sammen med kronprinsen, den senere kong Oscar I. I 1825 var dronningen der alene med sitt følge, og i 1832 var kongen og dronningen sammen på Kleivstua hvor der den dag idag henger en minnetavle fra dette besøket. Kongens egenhendige innrissede navnetrekk var forøvrig å finne på stueveggen på Kleivstua helt til 1870 årene sammen med navnetrekket til hundreder av andre kjente og ukjente personer. «Veggen er som et kjempemessig albumblad med navn», skriver en reisende.

En ganske detaljert beskrivelse av kongens og dronningens tur i 1832 finnes i Rigstidende for august 1832. Her omtales Dronningens Utsikt men ikke Kongens Utsikt, så vi kan gå ut fra at da eksisterte den ikke som noe alminnelig kjent utsiktspunkt.

Sommeren 1833 foretok Adam Öhlenschläger, Nordens Dikterkonge», sin berømte Norgesreise som også omfattet en tur til Kleiva. Etter de opplysninger vi har fra turen og oppholdet her var det fra Dronningens Utsikt (og ikke fra Kongens Utsikt, som det gjerne fortelles) han beundret utsynet over Ringerike mens hans følge stod bak ham i ærbødig avstand og spendt avventet poetens uttrykk for sin begeistring. Det var da han snudde seg og sa: «Den som nå hadde seg en pandekage». — Er nå dette sant? Eller er historien laget av «onde tungger»? — Etter hva en av dikterens landsmenn forteller etter et besøk i de samme trakter noen år senere er sannheten denne: Da følget kom forbi et hus på vei til utsikten og i nærheten av den, var det en av de norske som fortalte Öhlenschläger at i det huset bodde det en mann som var berømt for sine pandekaker. Og da Öhlenchläger snudde seg mot følget borte på Utsikten, så han seg tilbake og sa: «Hvor er så mannen med pandekagene?» At det var Kleivstuas eier og Kleivstuas spesialrett han dengang spurte etter er det ikke tvil om. En engelskmann som var der året før skriver nemlig også om disse Pande-cakes».

Kleivstuas eier på den tiden var Anders Paulsen, også kalt Anders Kleven. Han var sønn av Paul Løchen som eiet 2½ lisp. i Løken som han hadde kjøpt av en av arvingene etter Rolv Løchens enke Guri Olsdatter (Lårviken). Anders Paulsen ble i 1839 gift med Marte Olsdatter Svarstad. Han flyttet til Svarstad og døde der i 1871.

Det var i 1833 Öhlenschläger var på Dronningens Utsikt og Kongens Utsikt er så antagelig anlagt få år etter. Bernhard Herre skriver i «Krogkleven» fra 1841 om Kongens Utsikt på en måte som må tydes derhen at utsikten på det tidspunkt var ganske godt kjent.

Dronningens Utsikt ble etterhvert utkonkurrert av Kongens Utsikt, som rimelig kan være. Beskrivelsene av Kongens Utsikt er mangfoldige og svinger fra den mest umiddelbare og ubekymrede begeistring til «en hemmelighetsfull og demonisk redsel ved å stå ansikt til ansikt med denne gigantiske natur», som det heter et sted. Bernhard Herre gir oss i sin enkle og ærlige form det klareste bilde av utsynet fra Kongens Utsikt: «Jeg sad der omgivet af de stolte Fjelde: under mig tabte Øiet sig i den dybe, mørke Skov. Ringerige laae foran mig og brændte i al sin lyse Pragt. Lod jeg Øiet glide videre, saa hvilte det paa de fjerne, sne-dækte Fjelde. Belysningen var saa phantastisk stærk, at den næsten blændede Øiet. Vandet nede paa Ringerige spillede i røde og snehvide Farver. Nu og da gled en Baad over dets rolige Flade, og Aareslagene glimtede over Vandet, indtil en Bøining af Stranden skjulte Baaden. Selv Snefjeldene gav Landskabet en varm Tone og sendte Solens Straaler tilbage i lange, lysende Striber. De kegedannede Høider hævede sig over de andre Fjelde og havde noget Vesuvagtigt ved sig. Dette Landskab syntes ikke at tilhøre Norden, men jeg vidste, at Aftenens Aander skulde lægge sine kjølige Vinger over dette hede, blussende Strøg og sige mig, at jeg ikke var ukjendt her.» — — —

Da den nye veien over Solihøgda ble åpnet i 1860 skulle man tro at utsikten fra Skaret kunne gi turistene et utsyn som var storslagent nok. Men nei, også her måtte det være et spesielt utsiktspunkt knyttet til en kongelig person. Humledal ble skysstasjon og gjestgiveri og her ble det da som en parallell til Kleivstua utbygget et platå som fikk navn av «Kronprinsesse Sophies Utsikt», eller bare «Prinses-

sens Utsikt», etter Sophie, gift med den senere Oscar II som var svensk-norsk konge fra 1872 til unionsoppløsningen i 1905.

Kronprinsessens Utsikt hadde den, etter d tidens oppfatning, meget store fordel fremfor Kongens og Dronningens Utsikt, at man kunne gå ditbort tilfots mens det ble skiftet hester, utsikten lå bare et stenkast fra husene. Anderledes ved Kleivstua. Her var det en kjøretur til utsiktene, ja, selv til Dronningens Utsikt var det anlagt kjørevei skjønt den bare lå et par

hundre meter fra husene i flatt terreng. Folk som kom for å se på utsikter dengang kunne ikke bruke bena.

Det er selvfølgelig mange beskrivelser av denne turen gjennom skaret. En tysker skriver i 1876 at ved skaret blir den reisende taus. «Her må selv den mest taletrenge tie, bare tie, overveldet av begeistring og beundring», skriver han. Deretter gir han over 3 tett-trykte sider en omstendelig beskrivelse av utsynet fra «Kronprinsessens Utsikt».

Rektor Hans Jacob Hammer

28/8 1873–4/5 1940.

For nesten ti år siden døde på Vor Frue Hospital i Oslo rektor H. J. Hammer. Han satte spor i Ringerike høyere skoles utvikling fra en liten middelskole til en av vår landsdels største skoler.

Rektor Hans Jacob Hammer

Det er rimelig og rettferdig at hans personlighet og hans livsgjerning blir belyst og vurdert i den egn hvor han satte inn sin største kraft, sitt beste arbeide.

Hans Jacob Hammer ble født i Kristiansand. Hans far, Lars Hammer d. y., var i annen generasjon skipsreder i Lillesand. De to ættledd av redere hadde i den gylne tid med sine staselige seilskip, de som rektor Hammer ennå så bilder av på sin vegg, seilet inn en stor formue som også ble festet til jordegods. Firmaet «Brødrene Hammer» ble oppløst, og Lars Hammer flyttet fra Lillesand og kjøpte den staselige patriciergård i stiftsstad, den som eidsvolls-mannen Mørch hadde eiet. I sin barndom mottok Hans Jacob Hammer varige inntrykk fra det gamle Kristiansand. Dette ble enda sterkere betonet ved tradisjoner fra hans mormor Helene Sophie Grøgaard, datter av eidsvolls-mannen sokneprest Hans Jacob Grøgaard, hvis fornavn han fikk. Et vakkert malt portrett av oldefaren ble et dyrebart arvestykke hos familien Hammer.

Også katedralskolen i Kristiansand har festnet interessen hos den unge gymnasiast, som i sin siste skoletid fulgte sin mor da hun som enke flyttet til Slemdal i Aker, der hun kjøpte en vakker villa. Omkring 1890 var Aars og Voss' skole Christianias mest søkte privatskole, og det var naturlig at den unge herre meldte seg inn der, selv om han som kom fra en katedralskole, ville hatt lett for å komme inn på Christiania ærverdige katedralskole som sikkert ville interessert ham med den gamle generasjon

av lærere. Han har vel allikevel passet bedre i de mildere omgivelser her ved Aars og Voss' skole.

Så ble han student i 1893.

Flere av hans klassekamerater, som Arthur Skjelderup og Eskild Bruun, tok fatt på det juridiske studium. Kristian Lous tok straks sikte på vitenskapelig virke i realfagenes krets og var kanskje den av de tre som fulgte Hammer med størst interesse. Den tidligere klassekamerat fra Kristiansand, Kristoffer Kraft, hadde alt ett år smakt på romerrett og sosialøkonomi.

Så ble det jus i tre år. Han fortalte senere at de tre år i jurisprudensen var hyggelige og interessante. Han og Kristoffer Kraft leste det de syntes var leselig og forståelig, men bekymret seg slett ikke om juridicum. Enda mere tiltrekkelige var historie og litteratur. Da så Kraft gjorde ansats til praktikum-oppgaven, men raskt trakk seg tilbake, gjorde dette så dypt inntrykk på de to unge kristiansandere at de sammen forlot jura'en. Nå ble det dypt alvor i det nye studium: historie og tysk. Sommersemesteret 1899 reiste de sammen til Heidelberg. Wilhelm Braune og Kuno Fischer strålte ennå i sin glans som universitetslærere. En by og et universitet som forenet vitenskapelig studium med estetisk livskunst. Kuno Fischers gjennomgåelse av «Faust» kom til å stå for Hans Hammer som en opplevelse.

Så ble det embets-eksamen med laud ved jule-tider 1901.

Nå var imidlertid både Kraft og Hammer blitt forlovede unge filologiske kandidater på 28 år. Kraft var dristig nok til å bli lærer ved en privatskole i Christiania. Hammer reiste til Stavanger. Den gamle Kongsgaard Skole med rektor A. E. Erichsen, litteraturhistorikeren, skolehistorikeren, tok imot den nybakte, uøvede lærer med en elskverdighet og en vennlighet som var helt vinnende. Den måte Erichsen hjalp Hammer på over de første måneder, har gitt ham en sikkerhet og en tillit til at han var kommet på den rette plass.

Bryllup og en reise til Gotland! Med ungdommelig mot drog Hammer til Alesund, der han ble adjunkt. Et nydelig hjem med familie-arvestykker gikk opp i flammer den 23. januar 1904, og Hammer og hans hustru flyktet over Borgund til fastlandet i uværs-natten fra den brennende by.

Et halvt år uvirksom. Så et år i Brevik. Et nytt hjem som i årenes løp ble forskjønnet med antikviteter og kunstgjenstander.

Så et år i Alesund mellom branngravler og ruiner.

Tre år ved Frogner private høyere almen-skole i Christiania. Disse år var hans mest anstren-gende arbeidsår. Det var ikke spøk å komme fra en offentlig skole, hvor elevene var villige og interesserte i ikke for store klasser, til en stor privatskole hvor hver av formiddagens seks skoletimer betød en nerveanspenning og en kjempeanstrengelse. Allikevel — Hans Hammer hadde også gode og morsomme minner om elever som var blitt hans venner i disse slitsomme tre år.

Han lengtet tilbake til den offentlige skoles bedre og lettere forhold. Rektor M. Nygaard innstillet ham i 1909 til Drammen. Det var Nygaards siste år som rektor; allikevel var det noe for Hammer å arbeide ved en skole hvor alt var overvåket, alt klart og bestemt av en myndig hånd som ikke vek tilbake for å gripe inn mot svakhet og likegyldighet. Den gamle Drammens offentlige skole stod overfor en forvandling fra å være gutteskole til å bli fellesskole i mid-delskolen, med en stor ny fløy, som brøt stilen i den gamle, men upraktiske, strengt klassiske bygning. Skolens gamle aula ble ødelagt og gjort til gymnastikksal og sløydrom, og et vakkert gammelt klokketårn ble revet. Hammer kunne ikke — til tross for sin beundring for Nygaard — la være å bebreide rektor denne forferdelige vandalisme.

Ti år i Drammen.

Den som nå spør Hammers gamle elever i Drammen, får et greit svar: «Han var en lynende flink tysk-lærer! Og så snild som han var. Han ville vi skulle tenke, ikke bare plapre og pugge.» Enkelte av Hammers kolleger syntes han spøkte litt for meget med elevene. Det er ikke riktig. Det var liv, tindrende liv over Hammers Drammens-læretid. Hammer kjente hver enkelt gutt og pike, interesserte seg for hver enkelt.

Han bygget seg et vakkert hjem i 1911. Det var den gang mulig for en tiendedel av det det nå ville koste. Her oppe i den lille murvilla på Strøtvatn hadde han hele ettermiddagen og ofte aftenen til sent elever, unge handelsfolk som kom i små partier. Hammer trivdes og gledet seg over deres interesse og dyktighet. Det ble allikevel for anstrengende, og imot slutten av

decenniet var han trett og lengtet etter en friere og selvstendigere stilling.

Hammers gamle lærer i Kristiansand, ekspedisjons-sjef Hougen, visste at hans elev var en ildsjel, og at han i en bestyrerstilling ville fylle denne og få skolen til å vokse. Derfor ble Hans Hammer i 1919 forflyttet til bestyrer av Hønefoss kommunale høyere almenkskole. Her ble han til han i 1937 søkte avskjed og flyttet til Oslo.

De første år på Hønefoss, da han som bestyrer ledet skolen, var bare en begynnelse. Han arbeidet målbevisst på å skape et interkommunalt gymnasium for de omliggende herreder med Hønefoss som midtpunkt. Han var ikke alene om dette arbeide. Han møtte sympati og forståelse hos alle. Og så — fra 1924 av — var Hans Jacob Hammer rektor ved den store nyutvidede skole «Ringerikes skole med gymnas». Da de vanskelige år som fulgte, brakte frafall fra den store plan, tok rektor Hammer seg meget nær av det. Han syntes noe av hans kjæreste arbeide ble tilintetgjort. Samtidig kjempet han mot sin svake helbred med en slik åndskraft at bare de som gjennom mange år hadde kjent ham, kunne fatte hva det kostet ham.

Hans Hammer kunne ikke legge seg til en tilbakeholden kjølig rektor-maske. Hans humor og hans naturlige sterke temperament brøt ofte igjennom hvor en forsiktigere sjef ville trukket seg tilbake inn på et kontor. Hans kontor var alltid åpent. Han kunne være irritert, men også munter. Han kunne si sin hjertens mening helt uforbeholdent, selv om det ikke alltid var bare klokt. For den som kjente ham i en menneskealder, var denne hans naturlige elskverdighet noe av det mest vinnende ved ham.

Hans interesse for Ringerikes kulturhistorie var meget stor. Fra Bønsnes med minnene om Aasta og Sigurd — til Norderhovs stakkars mumie, den balsamerte generalinne som kalles Anna Colbjørnsdatter — alt holdt han av og glødet for. Og han fikk virkelig opprettet en filial av foreningen, den ærverdige hundreårige med det lange navn. Rektorkontoret var også i Hammers tid den kime som Ringerike museum skulle vokse frem av.

Hans Hammer viste med stolthet frem saker som skulle innlemmes i det vordende museum. Og han talte ofte om Ringerikes museum. Han ville så gjerne oppleve at det fikk en ramme som passet i selve Hønefoss. Og da festet han seg især ved Riddergården. Dessverre ble hans

krefter etterhvert mindre. Sykdom og permisjon ble hyppigere hans lodd. Da pintes han ved uvirksomheten. Hans ånd og hans interesse ville ikke bøye seg.

Hvor vakkert han omtalte sine elever i disse år. Han ble en mild og god lærer. Han søkte å følge hver enkelt også etter at eleven hadde forlatt skolen.

Sin historiske interesse samlet han mest om eldre tider. I middelalderens historie interesserte arven fra oldtiden ham overordentlig. Det var allikevel ikke middelalderstudiet, men i senere år studiet av oldkirken som først og fremst førte Hans Hammer over til den romerske kirke. Han talte ofte om hvor han sympatiserte med den fint dannede monsignore Irgens, som var vokset opp i Rom, hvor faren var norsk minister. Men det var bekjentskapet med vitenskapsmannen, kirkehistorikeren dominikanerpater Lutz som fikk avgjørende betydning for ham. Og for ham konverterte Hammer den 19. oktober 1938. En av hans gamle studiefeller sa da han fikk vite at Hans Hammer hadde konvertert: «Ja, skulle Hans Hammer noensinne bli kristen, kunne han ikke bli annet enn romersk katolsk.»

Her kan bare tilføyes at det var helt betagende å se den stille og opphøyede ro og fullkomne tilfredshet og hengivenhet som han under sin siste sykdom i klarhet og sikkerhet var nådd frem til.

Han døde før den tyske okkupasjonen hadde vart en måned. Dens sorger og ulykker nådde ham ikke. Han var da uten bekymringer for det timelige.

Roar Tank.

De fleste har vel hørt historien om mannen som ikke kunne bli klar over om det var ved Jena eller St. Helena at Napoleon slo Bonaparte.

En må uvilkårlig minnes en sannferdig beretelse her fra Ringerike:

Det var i Boerkrigens dager at 4 besteborgere på Hen en kveld var kommet sammen for å spille whist. Det var jo ganske naturlig at krigen ble drøftet, og meningene var kanskje litt delte.

Så sier husets herre: «Å, jeg trur at det snart itte blir så greit å være Stor-Britania, for nå får dom engelskmennene på nakken.» Sønnen i huset som satt og leste lekser ved et bord borte i kroken, ble oppmerksom: «Men far da, Stor-Britania og England er jo det samme, det.» Faren: «Ti stille gutt. Du ska itte blande deg borti når vaksne folk snakker.»

En episode fra Ådal i Thranitertida.

Fortalt av O. Lian.

I Fjerdingsbråten ved Nes i Ådal bodde i den tida en mann som hette Gulbrand Johnsrud. Han hadde en søn som hette Arne, og det er han som har fortalt dette etter hukommelsen, han var bare 6—7 år den gang.

Det var ikke alminnelig at folk kunne skrive i den tida, bare bedrefolks barn behøvde å lære den kunsten. De andre satt på skolebenken og «ravla og les innibok i kjeften på hverandre». Men Gulbrand kunne skrive.

En dag fikk han et brev fra Drammen. Han som leverte ut post på Nes kunne ikke skjønne dette. — Brev fra Drammen til Gulbrand Johnsrud? Nei, det kunne han ikke skjønne. Dette kunne være farlig, det var jo Drammen som var sentrum for Thraniterbevegelsen og derfra ble hele greia ledet, etter det han visste. Men kunne Gulbrand være med der da tru? Kunne godt hende det. Det er visst best at jeg melder fra om dette til rette vedkommende.

En tid etter ble Gulbrand stevnet for retten, og det var mange fine folk der, både offiserer og andre. Og vitner var der også som hadde sitt å fortelle om denne bevegelsen.

Gulbrand ble ført fram og ble spurt om det var så at han for en tid siden hadde fått et brev fra Drammen? Jo, det var så. Hvem var brevet fra? Det var en lastehandler. Men han hadde da ikke noe å gjøre med slike folk? Jo, han kjente en lastehandler i Drammen. — Nei, dette kunne rettens formann ikke ta for god fisk, hadde han brevet hjemme? Jaa, han hadde stukket det opp under en takspærre.

Så dro hele retten med offiserer og alt på åstedsbefaring hjem til Gulbrand. Vel kommet inn i stuen skulle Gulbrand finne brevet, men det var der ikke. Det ble satt igang leting alle steder, men brevet var ikke å finne.

Da kom en av offisererne — det var vist en oberst, for det var en fin kar — til å legge merke til en liten gutt som fulgte det som gikk for seg med stor interesse. «Kom hit du, gutten

min», sa han. «Har du sett noen så fin som jeg, klokke har jeg også». «Det har far også det,» sa gutten. Men resultatet ble at gutten fikk sitte på fanget til den finne mannen, han lyttet på klokka og fikk undersøke både portepéer og blanke knapper. «Du er visst en liten flink gutt, har du sett det brevet, det papiret som far din leter etter?» «Jeg tør ikke si det, for da får jeg juling». «Ja, men hør nå: hvis du forteller til meg hvor brevet er, så skal jeg ordne opp så du ikke får juling. Det er helt sikkert det. Far din tør ikke gi deg juling, skjønner du, når jeg har sagt at han ikke får lov til det. Har du tatt brevet?» «Jeg tok en kjepp og pirket papiret ned på gulvet, jeg trodde ikke det var noe farlig.» «Hvor har du gjort av det?» «Jeg tør ikke si det.» «Ja, men jeg skal få alle her til å garantere at du ikke skal få juling. Ikke sandt, alle her står inne for at gutten ikke skal få noen ubehageligheter?» Jo, det var alle enige i. «Så hvisker du det til meg.» Gutten hvisket. «Nå skal du få en mark av meg, så går du foran og viser oss stedet.» Gutten gikk ut og bort over jordet og hele retten etter. Tilslutt stanset gutten: «Her satt jeg, det var så moro med papir. Jeg rev papiret i små biter og kastet dem opp i luften, og vinden tok dem og hvirvlet dem rundt og rundt og rundt.»

Hele mannskapet tok oppstilling i en vid ring rundt stedet, og så begynte de en systematisk leting. Det varte ikke lenge før de første små papirbiter ble funnet, og etter hvert ble det funnet flere og flere. De ble brakt inn i stuen, og brevets forskjellige deler ble satt sammen. Tilslutt hadde de funnet så mange biter at brevet til nød kunne tydes.

Lastehandleren i Drammen skulle komme oppover på jakt, og Gulbrand skulle være med ham som kjentmann.

Etter dette ble Gulbrand av retten kjent fri å være.

«Så liten jeg var, var jeg gla den kvelden», sa Arne.

Spøkelset i Holtesæteren.

Gamle optegnelser ved J. C. de Vibe.

På venstre side av Sperrillen i Adalen ligger en innhegnet setervoll som heller mot fjorden. Innpå vollen, kanskje en 100—150 skritt opp fra stranden står en seterbod og en liten høyløe, og noe lenger opp et fehus. Seterboden er avdelt ved to midtvegger og utgjør således tre rom, hvorav de to er melkeboder og det tredje ildbod. I ildboden var det innsatt et vindu, som vendte ut mot fjorden, med tolv glassruter i og ni omhvert høyt på veggen til nedre vinduskarm.

Når unntas den 6, 7 og 8 oktober, hvor alt var rolig på denne seter, er det i tidsrommet fra 24 september til 11 oktober 1839 hver kveld, mens eieren av seteren, Erik Holte hadde sine kreaturer på den, som ble bevoktet av piken Rønnaug Olsdatter og drengen Ole Simensen, 17 år gammel, blitt kastet stein dels i veggen og dels gjennom vinduet hvorved såvel alt treverk som alle glassruter ble sunnslått. Til tross for strenge bevoktning ved utsatte poster omkring boden, mens kastingen pågikk, har man ikke vært istand til å oppdage årsaken hertil.

Da denne tildragelse vistnok vil bli fortalt på mange måter har jeg trodd det ville interessere mange om jeg nedskrev endel av de personers forklaringer som har vært tilstede, for om mulig at naturkyndige eller andre vitenskapsmenn kunne gi en tilfredstillende forklaring av sammenhengen med disse uhyggelige tildragelser som forekommer meg selv å være av en sådan art at jeg ber vår Herre bevare meg for å bli utsatt for noe lignende.

Erik Holte, kirkesanger Guldbrand Buttingsrud og tjenestefolkene Rønnaug Olsdatter, Sigrid Torkildsdatter og Ole Simensen har alle vært tilstede da dette ble nedskrevet og forklart seg som følger og alle villige til å avlegge sin salighets ed derpå.

Den 24 september om kvelden, antagelig kl. 8, forklarte Rønnaug Olsdatter og Ole Simensen at de hørte at der først ble kastet eller slått i budøren en gang og deretter rykket i den to ganger som om en ville kome inn. Siden ble det kastet i nedre buvegg og loftet en lang stund,

og under kastingen hørte de utenfor et dunder som om to mennesker skulle fly omkring seterboden. Omtrent kl. 9 ble alt rolig og det siste de hørte var som om en kom flyvende nedover vollen fra fehuset til boden. Den 25 og 26 september omtrent på samme tid som foregående kveld begynte kastingen og flukten likedan. Men den siste kveld var larmen som om en hadde tatt en stor stenslodd som sto utenfor buveggen og støtt den fram og tilbake mot veggen, som de kunne skjønne derav at Rønnaug den følgende morgen støtte slodden fram og tilbake mot veggen og da var lyden slik som de hadde hørt den kvelden forut. Den 27 september om kvelden var det nymåne. Rønnaug var nettopp kommet inn budøren med melken da det plutselig lød et så voldsomt slag mot veggen utenfor at hun i forskrekkelsen slapp bøttene så melken skvatt ut over hele gulvet. Rønnaug som er en ferm pike ble gal over at noen våget slike narrestreker mot henne og gikk utenfor, men hun hverken hørte eller så noen. Men da hun var gått inn igjen og stod bøyet over ildstedet for å gjøre opp varme, hørte hun plutselig skarp lyd fra vinduet, og i det samme kom det en liten sten farende inn på gulvet. Hun tok stenen opp og gikk stille bort til veggen ved siden av vinduet og så at stenen måtte være kastet inn gjennom et av de to hullene som noen unggutter hadde hugd samme sommer. Mens hun enda stod der kom en liten sten igjen farende inn gjennom det andre hullet, og denne sten var også kastet så sikkert at den trengte gjennom det gamle hullet uten å gjøre det større. I det samme kom månen bak en sky så det ble stummende mørkt. Da lød det igjen et slikt smell i veggen at hele boden ristet. Både Rønnaug og Ole var nå så oppskremt at de ikke turde gjøre opp varme. Den 28 september begynte og sluttet kastingen og larmingene likedan, dog litt før, og denne kveld ble det kastet istykker 4 vindusruter. Om morgenen lå det et snes store stener på gulvet. Den 29 september ble det kastet inn 5 ruter. Kastingen foregikk da i 2 timer med et lite mellomrom mellom hver

kasting, og et stort slag ble gjort i veggen for hver gang det begynte og sluttet. Hele gulvet lå igjen strødd med stener. De var alle runde og glatte og tydeligvis tatt fra bekken som gikk godt og vel 100 meter østenfor.

Om ettermiddagen den dag sendte Rønnaug Ole hjem til gården Holte, som ligger omtrent en fjerdings vei fra seteren, til sin husbond Erik Holte med bønn om at han måtte komme for å finne ut hvem som laget alt dette spetaklet, for hun kunne likesom ennå ikke skjønne annet enn at det måtte være folk som fløy der og kastet stener inn til dem.

Den 30 september i skumringen mens Rønnaug og gutten var alene begynte kastingen igjen og den siste ruten ble slått inn. Om kvelden kom Erik Holte, kirkesanger Buttingsrud og tjenestegutten på Holte, Gulbrand Olsen, ut til seteren og ble liggende der til kl. var omtrent 11 uten at høre noe. De gikk da i båtep og rodde utover men de var ikke kommet langt utpå fjorden før Rønnaug kom farende ut og ropte dem tilbake og sa at kastingen var begynt straks de hadde rodd utpå. De rodde da tilbake igjen og gikk inn i boden. Og ikke før var de inne før det ble kastet en diger sten mot døren så den fløy opp. Det var klart måneskinn og Rønnaug så at Erik Holte var likblek i ansiktet. Kirkesangeren foldet hendene og istemte: Vår Gud han er så fast en borg. Så lenge han sang var det stille som i graven, men ikke før var han ferdig før det lød en skingrende hånlatte, så hul og kald at de skalv. Ole satt på krakken ved innerveggen til høyre for ildstedet og bad Fadervår. Han var ikke kommet lenger enn til: — Giv oss idag vårt daglige brød, før en sten så stor som en knyttneve kom farende inn gjennom vindusgluggen og traff rett ved hodet hans. Så ble det stilt.

Den 1 oktober begynte kastingen i skumringen. Denne hørte også husmannen Ole Larsen samt tjenestefolkene fra Holte, Gulbrand Olsen og Ragnhild Trondsatter, som var tilstede på seteren samme tid. Kastingen foregikk i to turer med såpass lang stans mellom hver gang, som en mann ville trenge for å gå til bekken etter flere stener. Det var nå ikke annet å gjøre enn å la stenene ligge der hvor de falt, men det ble nå nesten uframkommelig på gulvet.

Erik Holte og kirkesanger Buttingsrud kom derpå frem og forklarte seg enstemmig således: — At de denne kveld kom til seteren i følge

med Torsten Kittelsen, John Størksen, Nub Nubsen og tjenestedreng Gulbrand Olsen, alle bevetnet med sabler og skarpladde geværer.

Erik Holte gikk da inn i seterboden, som han fant var øde for folk, mens de andre fem personer stillferdig tok post omkring boden på forskjellige steder. Her ble de stående så lenge de holdt ut for det stormende regn som den kveld raste. Men hverken Erik eller de som stod utenfor hørte da noen kasting.

Etter at de fem personer hadde vært inne i seterboden en stund og varmet seg ved ilden som Erik hadde tent, gikk de opp til fehuset med et tent lys i en lykt, som var inntullet i et forklær for at intet lysglimt skulle sees. Da de kom opp fant de budeien og gjetsledrengen liggende i en bås atmed krøttera så vettskremte at de ikke turde gå ut i mørket med melken. Alle syv personer gikk da ned igjen til seterboden, hvor Erik Holte var, og da begynte kastingen inn gjennom vindusgluggen igjen. Dette både hørte og så alle 8 personer som var tilstede. Mens kastingen foregikk skjød John Størksen et skarpt skudd ut gjennom vinduet hvorfra kastingen kom. Men med det samme skuddet gikk av begynte en voldsom kasting i den øvre og vestre buvegg slik at hele boden syntes å rugge på seg. John ladde straks sitt gevær igjen og skjød ut gjennom melkebodgluggen som var på den vegg kastingen foregikk. Men kastingen vedvarte og en diger sten eller rettere en helle, ble kastet så voldsomt inn gjennom gluggen at flisene føk. Denne stenen var så tung at den ville ha knust benet på en mann om den hadde truffet.

Den 3 oktober begynte kastingen om ettermiddagen ved høylys dag, både i veggene og inn gjennom vinduene. I skumringen kom tjenestefolkene Gulbrand og Sigrid fra Holte, Iver, Ole og Arne Løken, Gunder Ellefsen og Nils Eriksen Nesmoen, Kristoffer Heggerustad og Simen Volden samt Gulbrand Andersen Elsrud ut til seteren, som alle hørte og så kastingen. Disse skjød i forskjellige retninger rundt omkring boden mens kastingen pågikk. De, som var inne i seterboden hørte også stenene bli kastet, og da det også var utsatt poster på to kanter av boden, ved nordre og søndre side, hørte de som stod på nordre side at kastingen foregikk på søndre, mens de som stod på søndre side ikke hørte noe.

Ut på natten etter at de andre hadde rodd

hjem, hørte Rønnaug og Gulbrand og Ole Holte, at sten ble slått istykker ute på vollen, og det ble da straks etter kastet inn flere store stener. Den ene sten traff en hengelås som hang på veggen slik at den falt ned. Deretter ble det rolig den natt.

Den 4 oktober begynte kastingen utpå ettermiddagen lenge før det ble mørkt, slik som tjenestepiken Sigrid Holte, Torsten Høggfoss og gjetsledrenge Ole hørte. Og stenene ble nå kastet så hårdt at de for like inn mot midtveggen og flere kom så hårdt inn i peisen at asken hvirvlet opp.

Den 5 oktober om ettermiddagen hørte Sven Volden, tjenestefolkene Rønnaug, Sigrid, Gulbrand og Ole Holte atter kasting mot veggen utenfor, og flere store stener for inn gjennom gluggen. Men da Gulbrand raskt åpnet døren og sprang ut, så han ikke noe, enda det var fult dagslys. I skumringen stod Rønnaug og Sigrid og talte sammen utenfor buveggen ved siden av vindusgluggen, da det plutselig hørte et skrik inne fra boden. Da de sprang inn for å se hva det var, stod gjetsledrenge midt på gulvet med en tvare i hånden. Han hadde stått og rørt i en gryte da en stor sten kom farende inn og like i gryten.

I de følgende tre dager var det helt rolig på seteren.

Den 9 oktober var Sigrid, Ragnhild, Gulbrand og Ole Holte på seteren. Den kveld begynte kastingen i skumringen både med småsten og glassbiter gjennom gluggen med en slik kraft at de gikk like mot midtveggen, og så lenge det var glass igjen i grinden varte kastingen. Deretter ble alt rolig.

Dagen etter var Sigrid og Ole alene på seteren. Ole stod da utenfor for å hugge ved, og da ble det kastet en stor sten, omtrent to og en kvart lang, mot veggen på den siden han stod. Stenen kom så voldsomt at den rullet mange kast tilbake på vollen.

Mens drengen stod og så på stenen hørte han en larm inne i boden. Han gikk da straks inn og fant at en gryte som hang på en skjelling med breskelaug i var slått istykker, og at en stor sten lå i gryten, som var falt av skjellingen og nå stod sprukken i skorstenen.

Da Sigrid var kommet med melken hørte og så både hun og Ole at det ble kastet sten inn gjennom vindusgluggen så store at grinnene ble fliset opp. Og det ble kastet med slik kraft at

det slo mot midtveggen med sterke smell og rullet langt tilbake på gulvet oppi stenhaugen.

Den 11 oktober rodde Erik Holte ut til seteren for å slå fjeler for gluggen. Før Erik var kommet tillands for der flere store stener inn gjennom gluggen.

Og nettopp da Erik kom oppover vollen ble det kastet like for øynene på ham en så stor sten at en mannsperson med alminnelige krefter hadde nok med å løfte den opp til hoftene på seg. Denne stenen traff den sterke midtpost i gluggen som derved ble slått av. Restene av vindusgrinnene ble også revet med og falt ned på gulvet med det samme Erik gikk inn i boden.

Erik ble der om natten, men det var ikke lenger værende i seterboden så full var den av sten. Neste dag ble budskapet ført tilgårds.

R. Rud,
Klokker.

*

Adal Præstegård,
21ende Juni 1840.

Den 30. Mai sistleden blev jeg kaldet i Sognebud til Ole Hansmoen, Husmand under Gården Løken Nordre. Ole lå der i sin lave mørke Stue og stred med Døden og bad med sømmelig Ydmyghet om Skriftemål i det forjættende Håb, at hans Synder måtte blive ham forladte for vor Herres Jesus Christus Skyld. Det han fortalte mig, bad han, at jeg skulde lade Menigheden vide, når han først hvilede under sorten Muld. Og da han blev begravet sidstleden Torsdag, gjør jeg nu, som han bad mig.

Hans sørgelige Skriftemål var følgende:

«For firti seks År siden, da jeg var 21 År gammel. Ja, jeg er nok ikke ældre. Det er ikke Arene, men Angerens Kvaler, som har gjort mig gammel før Tiden, og Gud bedre det lagt Guri i Graven længe før hendes Tid. Da var Guri budeie hos Brynjulf Holte, Farfar til Erik. Budskapet var på Sæteren. Ja på Holtesæteren, der, hvor de døde huserer og skræmmer Folk bort. Det er et Tegn og et Varskue til mig, at min Tid snart er omme, og at jeg må skrifte mine Synder.

Han Jens, ja De husker nok han Jens Tuft. Å nei, det er sandt, det var før Din Tid det ja. Ja, han Jens, en kjæk Kar var han, og Gårdmand også. Han og jeg var glade i Guri begge to. Da var det en Kvæld ved Afdagstider, at jeg kom ned fra Skoven med Geværet på Nak-

ken. Jeg havde skudt et Par Harer til Guri. Da fik jeg se Jens komme opover Volden. Herre Jesus tilgiv mig! Jeg blev så arg, at jeg for på ham og slog til ham i Hovedet med Geværet. Han skreg stygt, da han faldt, og det Skriget har summet i Ørene mine alle disse År, så jeg ofte troede, jeg skulde miste Forstanden.

Guri kom farende ud af Boden og blev stående stiv af Skæk. Der lå Jens bleg som et Lig og med et stort blodigt Søk i Tindingen. Han var død.

Vi blev siddende længe og tale sammen. Så begravede vi ham om Natten lige udenfor Døren, hvor Lyset fra Peisen faldt udover Volden, hvor det var begyndt å regne, som om Himmelen var åben, og det var stummende mørkt.

Våren efter giftede vi oss. Men Guri stakkels blev aldrig sig selv efter den Dag, og jeg var heller ikke noget tes, som Du vel veed, for Angerens svare Byrde lå på mig ved Dag og ved Nat, men værst ved Natters Tider, for da syntes jeg at se Jenses blodige Ansigt stirre ind på mig gjennem Vinduet.

Nu vil jeg bede Dig så inderlig vakkert, at Du lover mig at flytte hans Jens over i kristen Jord, når jeg først er død, så får han nok med Guds Hjælp hvile i Fred.

Hvad ellers han sagde, bliver mellem han og hans Skaber. Og hvem er jeg, skrøbelige Menneske, at jeg skulde fortrøste mig til at dømme? Hans Anger var oprigtig, og det er min Fortrøstning, at gamle Ole fandt Fred og Tilgivelse i sin sidste Time.

Jeg har nu fulgt hans Anmodning. Otte Dage efter hans Begravelse fik jeg Graveren og Kirkesangeren og Ole Holte og hans Dreng med mig op til Sæteren, og der fandt vi rigtig Skeletet af en Mand lige udenfor Døren til Boden. De jordiske Levninger af Jens Tuft bleve så begravne i indviet Jord, medens Kirkens gamle Klokker kimedede, og en talrig Skare fulgte ham til hans sidste Hvilested.

Der er grueligt at se, hvorlunde det så ud på Holtesæteren med den Masse Sten hobet op over alt inde i Boden og Melkerummet. Og ikke kan jeg skjønne andet, end at alt må have foregået, som af Klokker Rud beskrevet, for samtlige Personer, som der udi ere omtalte, ere troværdige Folk. Og hvem kan sige med Sandhed, at han kjender til alt, som Finder Sted her i Verden?

Richard Arnold.
Sognepræst

Fredrik Torkildsen Lebne.

Født 1785, død 1864.

Det har flere ganger vært skrevet i lokalbladet, at denne gamle bygdesanger burde minnes med en stein på grava, men det har ikke blitt noe av. Derfor torde det være på sin plass at han fikk noen runer risset om seg i «Ringerike»

Siden far hans også var en mann som ennå blir nevnt i bygdehistorien, får en først si litt om ham. Han het Torkild og var født i Hønefoss. Han hadde militær utdannelse og tjenestegjorde som tambur, hvorfor han kaltes «Torkild Tambur», men var ellers også kjent under navnet Torkild Billedhugger, et navn som han ervervet for sin duelighet som treskjærer. La det med det samme være sagt, at det er denne Torkild Billedhugger som har laget de meget naive trefigurer i Bønsnes kjerke, disse figurer

som skal forestille apostlene. Torkild kom i ung alder til Hole. Han fridde til «ho Guri Lore», men Guri sa nei, «du får gå til a Maren Stein».

Og det gjorde han. Storgården Stein eiddes på den tid av Ole Larsen Jonstad fra Fåberg sokn i Gudbrandsdalen, og i Steins historie står denne Ole Larsen nevnt som den mest prosesslystne mann en kan tenke seg. Han var alltid i prosess med sine naboer. Om merkesdelene, om fiskeriet i Steinsfjorden og hva annet kunne hittes på.

I året 1772 bygslet Ole Larsen bort plassen Jomfruland og Steinsrud til Torkild Billedhugger, men han ble ikke lenge som husmann på Stein, idet han i 1777 kjøpte en av Leinegårdene på Røyse og bosatte seg sammen med sin hustru Maren Stein. De lokalkjente på Stein vet å for-

telle at en av åkrene på gården kalles *Torkilds-åkeren* og navnet minner sikkert om *svigersønnen Torkild*.

Torkild døde i 1813 i sin alders 72. år. Sønnen *Fredrik* overtok gården i 1817 mot en kjøpesum av 300 spesiedaler og livøre. I bygdebøkene står det at *Fredrik* neppe var noen flink gårdbruker, kanskje mest fordi han hadde så mange andre interesser.

Fredrik ble året etter å ha tatt over gården med i det såkalte «bondeopprør». Det var storbonden *Halvor Hoel* i *Nes på Hedemarken* som var opphavsmannen til dette «opprør», som spredte seg over mange bygder på Østlandet. Disse opprørere skrev 20/7 1818 en fremstilling til Stortinget om de vanskeligheter som rådde i landet. Fra *Norderhov* var det ialt 7 personer som satte sitt navn på søknaden, mens det fra *Hole* kun var en, og denne ene var *Fredrik Torkildsen Lehne*. Om *Lehne* var med i forfatterskapet av noten til Stortinget, vet ingen, men kirkesanger *E. Vikar* skrev en gang til undertegnede, at det var en til visshet grensende sannsynlighet for at det var *Lehne* som hadde diktet de kampsanger som ble sunget under «opprøret». Ved det etterfølgende rettsoppgjør fikk deltagerne straff, *Lehne* visstnok 1 år, men straffen ble siden meget nedsatt.

I året 1847 lot *Fredrik Lehne* på egen bekostning trykke selvlagede sanger til 17" mai, og her kan De høre første vers av hans 17" mai-sang, skrevet i tidens pompøse stil:

Til Norges Skjønne Frihedsdag
 Vor glade Sang lad stige,
 Med Harpetoners Trylleslag
 For Fædreland og Rige.
 ∴: Og høie klare Stemmer lød
 Fra Dalen op mod Klippens Skjød
 Hvor Ekkos Stemme toner sød
 Om Fædreland og Rige ∴:

Sangen har ialt 7 vers, og en annen sang på samme viseblad har 6 vers.

Under diskusjonen om *Krokskogens* deling som fant sted i 1820 årene tok *Fredrik Lehne* del. Han var den energiske talsmann for at *Kroksgogen* skulle være almenning som fra alders tid, og det viser seg at alle oppsittere på *Røyse* delte hans anskuelse, mens den kondisjonerte klasse av befolkningen holdt på deling. *Fredrik* laget innlegg om delingen, og

enhver som leser hans skrivelser vil finne at han hadde en flott stilføring.

Med gårdsdriften gikk det som så. Til slutt ble gården solgt og *Fredrik* bykslet da en plass under gården *Fjell på Røyse*. Denne plassen er nå et selveierbruk som heter *Fredrikstad*, oppkalt etter den gamle *Leinemann*. På sin vesle plass fikk *Fredrik* heller ikke leve i ro. Plassen ble forlangt ryddig, og en prosess avstedkom derav. *Fredrik* tapte og han ble kastet ut av sitt hjem av lensmann *Kahrs*. Siden kom han på omgangslegden.

Avdøde fru *Margrete Berg f. Leegaard* fortalte i sin tid at hun som småjente — hun var født i 1857 — ofte sprang sammen med andre barn ned til den stua hvor *Fredrik Torkildsen* bodde på sin alderdom. Stua han bodde i er forlenget borte. Den stod på et sted som ble kalt *Svenskeløkka*, og fru *Berg* fortsatte: «Jeg minnes godt at han sang for oss barn og fortalte eventyr.»

Fredrik døde i den stua fru *Berg* nevner, og en annen fortalte at det var ingen tilstede da *Fredrik* døde, men det rare var at han hadde trukket teppet over ansiktet før han sloknet.

Hole ministerialbok har denne notis om *Lehnes* død:

«Enkemann, fattiglem *Fredrik Torkildsen Lehne*, død 31/5 1864, begravet 5/6 1864, 81 år gammel.»

Minnet om *Fredrik* er ennå levende i *Leinegreenna*. Han beskrives som en stor sterk, bredskuldret mann, men ble som så mange andre noe krokete og sein i gangelaget på sin alderdom. I sine fattige kår som husmann på *Fredrikstad* var han ofte oppe i *Myra* på *Fjell*, hvor det var landhandleri. Kjøreren fra *Hønefoss* var en dag kommen med brød, og *Fredrik* stod og ventet, og straks brød var å få hugg han med sine svære fingre over en skillingskake og åt den tør.

Med disse små noteringer fra *Fredrik Torkildsen Lehnes* liv og virke, mener jeg å ha hedret hans minne, og det var å ønske at f. eks. *Hole* Ungdomsforening tok seg av innsamlingen av *Lehnes* etterlatte vers og viser. At han og likeså hans far var særpregede men må være uomtvistet, og det er vel også sikkert at de begge besatt kunstneriske anlegg. Hadde de bare kommet ut på reise, gått skoler o.s.v. så ville de har bragt det langt, men de ble nedgravd i armodsdøm i en snever krok.

Fredrik Torkildsen Lehnæs sønn Kasper Kok har i motsetning til faren oppnådd stor popularitet, ja, en kan nesten si, at han er forevigt i litteraturen. Her har jeg for meg en liten fin bok «På Asbjørnsens Stier» av P. Bukier, utgitt på Gyldendals forlag 1937. Her finner en på side 49 om Kasper Kok — eremitten på Søsætra bl. a. dette:

«Om Kasper Kok fortalte han, at han ikke hadde ovn, men stekte brød mellom to takstener. Kasper hadde engang bjørnespor. «Je lå på Sørsætra den gangen», sa mannen «for å bygge en stue. Og mens jeg holdt på med det, så kom to turister på ski og sa dom hadde sett bjørnespor. Men så var det slaga etter n' Kasper, for han gikk omkring med ladder som han hadde sydd sammen av gamle buksefiller.»

Fredriks sønn Kasper med tilnavnet «Kok» levde sammen med sin kone Gundhild på Søsætra, vinter og sommer. De er begge døde. Gunhild levde lengst og hun skjøtet bort eiendommen på Krokskogen til sin søstersønn Ole G. Mosengen som nå bor på Søsætra etter at han har solgt sin gård på Røyse. Mosengen har drevet opp sætervollen, så den gir for flere kuer. Nevnes skal også at Ole G. Mosengen gav bort en stor formue da han hadde solgt gården. Kr. 30.000 til et legat for Østlandske Blindeforbund til minne om hans søster Lovise som i mange år var hans tro medhjelper i gårdsdriften.

J. G.

Norderhovpresten Jens Finne Borchgrevink.

Han var i 1769 på Vardø for å studere Venuspassasjen.

Norderhovspresten Jens Finne Borchgrevink var født på Bergstaden Røros 1736, sønn av kobberverkets mektige direktør Leonhard Borchgrevink. Han ble student i 1756, candiadat i 1758.

På hans tid residerte i Trondheim den lærde biskop Johan Ernst Gunnerus, og i hans tjeneste kom den unge teologen Borchgrevink, som fra tidlig ungdom hadde vist så stor interesse for naturvitenskapene, og det var sikkert med biskopens råd og bistand at Jens Borchgrevink ble opptatt som elev hos den store svenske vitenskapsmann, Linné. I den brevsamling som Vitenskapselskapet i Trondheim har gitt ut, finner en ofte Borchgrevink nevnt, og en kan her gjenngi noe av et brev fra Linné til Gunnerus av 29/3 1767:

«Om Hr. Borchgrevink hemkommet, hälsas han vändeligen. Han war en beskedelig karl hos os. Min Hustru väntar Svar om Hästarna.»

I et brev til biskop Gunnerus fra Borchgrevinks far på Røros står det:

«Herved har jeg den Ære at aflægge min allerydmygste Taksigelse for al den Gunst Søn med, fornæmmelig for den Gunst og Godhed De har verdiget ved at tage ham i Deris Huus.»

I årene 1767—68 ledsaget han som amanuensis biskop Gunnerus på visitatsreiser i Trondheims stif.

I 1768 ble under kong Christian den 7's bevågenhet sendt en vitenskapelig ekspedisjon til Vardø, hvor på forsommeren 1769 skulle være det beste tilhøve for å studere Venuspassasjen. Og i denne ekspedisjon ble Jens Borchgrevink utsett til å være med som amanuensis for den lærde østerrikske jesuiterpater Maxmillimanus Hell.

Noen vil kanskje spørre om hva Venuspassasjen er, og det kan svares med at denne passasje er et astronomisk fenomen. Venus står mellom sola og jorda, og da ser en Venusplaneten som en mørk prikk på solskiva. En slik passasje fant sted 3/6 1769, og Borchgrevink var den første som på Vardø gjorde observasjonen.

Venuspassasjen gjentar seg 4 ganger i en syklus på 243 år i denne rekkefølge: 8 år, 105½ år, 8 år og 121½ år. Den siste Venuspassasje var 6/12 1882 og den som heretter først kommer til å inntreffe blir 8/6 2004.

Foruten å ta del i de astronomiske observasjoner studerte Borchgrevinck alpin flora, og han hadde med seg tilbake en mengde planter, som han skjenket til utarbeidelsen av «Flora Danica.»

Vardøy by med den gamle festningen er kanskje et av Norges mest værharde steder. Det ligger ute i havgapet hvor stormen pisker havet mot de golve kyster. På solskinnsdager kan en fra Vardø skimte over til Russland, for en ser ei stripe av Fiskerhalvøya.

Min unge sønn Vidar som under krigen rømte til Sverige, hvor han med et stipendium av regjeringen i London fikk høve til å delta i et lærerkurs ved Uppsala Universitet, hadde som plikt etter krigen å ta lærerpost nordpå. Han kom til Vardø, og han ble der et par år. Jeg skrev til ham, og bad ham undersøke om det på festningen er noen minner fra den tid østerrikeren Hell og den seinere Norderhovspresten Borchgrevink var der. Han sendte meg etterpå et par avskrifter av brever. Det ene brevet er datert 5/6 1769 og er underskrevet av Borchgrevink. Det er stilet til kommandanten på Vardøhus festning, Conrad Heinrich von Eckleff, og lyder slik:

«I Anledning af den lykkelige og viktige Expedition som her indfaldt d. 3die hujus, finder velbaarne Hr. Professor Hell sig beføjet til med Extra Post-Bud herfra til Trondhiem, samme saasnt skee kan Hans Kongelige Majestet at indberette, hvorfor Højedle og Velbaarne Hr. Major og Commandant herved ærbødigst anmodes om, at

vilde assistere herudi, med at overlade og udnævne en bekvem Person af Garnisonen til samme Ærinde at fuldføre, hvilken Velbaarne Hr. Professor Hells Ansøgning Deres Velbaarenhed ikke vil forundres eller fortryde over, naar betragtes at Velbaarne Hr. Amtmand Hagerup og den civile øvrighed hverken kan oppebies her, ej heller antræffes paa noget vist Sted i Landet, og altsaa ingen anden vides at adressere sig herom end Velbaarne Hr. Majoren, hvis gunstige Svar udbedes det snarest ske kunde.»

Et brev er datert 22/6 1769 og er underskrevet av professor Hell selv. Det er avfattet på tysk og handler om de materialer som har vært benyttet til å sette ekspedisjonens kvarter i stand.

1771 ble Jens Borchgrevink utnevnt til prest i Aggerø og Omø på Skjælland, 1773 til Aurdal i Valdres og 1792 til Norderhov, hvor han døde 18/10 1819. Han var gift med Christine Bagge, en dansk prestedatter, død 1821 i Norderhov. Begge ligger begravet på Norderhov kirkegård.

På Røros har familien Borchgrevink sitt eget gravkapell, og i kapellet over gravkjelleren henger bilder av noen medlemmer av familien, bl. a. også et stort maleri av Norderhovspresten og av broren Henrik Borchgrevink, sokneprest i Toten. Disse prester hadde på Røros en søster, Cathrine Borchgrevink, som døde i 1804 og etterlot seg en stor formue, nemlig 100 000 daler som dengangen ble regnet for en tønne gull.

Jomfru Cathrine hadde ervervet sin store formue ved arv etter sin avdøde forlovede.

Da jomfruen var død ble det fra Bergstaden sendt expresser til Toten og Ringerike, og det står i skifteregnskapet anført at budet til Toten kostet 17 daler, og derfra til Ringerike 2 dager.

I «Norderhovs Beskrivelse» står på side 321 nevnt om Borchgrevink «at han etter tradisjonen i sine yngre dager skulle ha fulgt en østerriks astronom på en vitenskapelig ekspedisjon til det nordlige Norge.» Nei, en behøver ikke å lete opp tradisjoner for å finne om professor Hells og presten Borchgrevinks ekspedisjon til Vardø i 1768, for det finnes så utførlige beretninger i gamle bøker. Det var den dansk-norske gesanten i Wien, grev Bachoff som ordnet med reisen gjennom de «danske land». Professor Hell var født i Chemitz i Ungarn 1720 og døde i Wien 1792.

Jon Guldal.

Krypskytteri viser fra Krokskogen 1889.

Hør jægere, og andre som med lyst i skauen går:
Er det rimelig behandling det som herunder står.
Om litt vildt i din vei lå tilsyne for deg,
og du ikke tar det med deg, så må du være feig,
sier jeg.

I året atten hundre og ni og firs vi skrev,
tre menn gikk på Krokskauen og tiden der-
for drev.

På gaupejakt drog om men til elgekjøttet kom,
og naturligvis tok dette i besittelse som sin
eiendom.

De samme tre i følge drager ut ifra sitt hjem
den fjortende i ellefte at frakte dette frem.
Litt stårr de kjøre må, så de kjøttet kunne få
til bygda med det samme, det kan du vel forstå,
men hør nå:

Ja, Flåtavannet var jo ikke godt å komme fra,
men den tykke kjerringa var jo meget værre
endda.

Hun tenkte da med list: De har ei tollet sist,
derfor skal de i strikka komme om en liten frist,
takk for sist.

Så gikk det ganske galant et lite stykke vei,
men skjeldsord blev på seddelen, nå skal du
høre meg.

Tvende menn treder frem, kjøttet ville de ha
hjem,
ti som snikegjester så de ut fra oppvarmelsen,
du min venn.

Dette ranglepakk det skyndte seg at melde
denne sak,
men de rakk ei til lensmannen før den neste dag.
Gode vidner da lensmannen fikk på stedet istand
som både kunne ta ifra og legge til hvert grann,
så som han.

Og noen dager senere så kommer der en mann,
han var utsendt fra Løvenskiold på Vækerø
strand.

I fire deler så han kjøttet skulle flå,
ti dette var jo ferskmat for baronfolk at få,
kan du spå.

Skjønt dette kjøtt var Ringerikes rette eiendom,
så måtte det i baronsekken, hvis den da blir
mett.

Men hadde jeg som han penger, gods og land,
så ville han for retten betale hvert et grann,
den store mann.

De ble innstemt for retten og avholdt tre forhør,
men i atten hundre og nitti det tredje skrives
bør.

Ved meddomsmannens rett der ble de dømt
så lett,
som om dommerne og vidner skulle alle stå
på ett
med forsett.

Men mulkten var for stri for krypskytterne,
min venn,
til lagmannsretten saken ble appellert hen.
En klar midtsommers dag vi til Drammen
dro i mag,
på et hotell der i byen at fullende denne sak
med behag.

Men vidnerne var værre og ikke bedre her,
og det dobbelte i tallet, om ikke det var fler.
og omfrant rettens mann satt vel hundrede og en
som interesse har for saka, det fikk jeg ut av
dem
en for en.

Tre vidner jeg nå spesielt skal undskylde mest,
ti det åttende bud de visst aldri hadde lest.
Men fabler også — med skarvestreker på
jo etter dem slompevis i protokollen lå,
at forstå.

Da retten var tilende den samme dom de fikk,
to hundre og firti kroner, etter elglovens skikk,
omkostninger også, det kan du vel forstå.
Lagmannen der oppleste, og de ferdig var at gå.
Takk for nå.

Da de ikke hadde lyst til at betale, forstås,
tar to av dem på vann og brød heropp til
Høne-foss.
Den tredje som en hund de vil ta med hus
og grunn,
men jeg håber nu at øvrigheten tar seg en blund
en liten stund.

Om noen lyster vite hvem visen diktet har,
så er det vel en skytter som på Nordmark var.
Han har ei været værst, og kanskje ikke best,
men derfor ingen krypskytter ønskes i arrest,
tror jeg mest.

Ein brølloppssang.

Ved Erling Bjørke.

Den brølloppssangen eg her gjev att fann eg mellom nokre papirer etter kyrkjесonger Viker, og han har skrive på manuskriptet: «Gunhild Olsdt. Opsahl (i Flå, f. Breilid i Lunder) lærte denne av sin bestemor Kristiane Helgesdt. Vassenden, og hun lærte den av sin mor, Helga Kleme-sdt. Ruud (frå Lunder), som en tid var i huset hos prost Lassen i Gran.»

1. Adam i Paradis jubled til Herrens Pris
over sin Brud.
Eva i Edens Lund lovsang av hjertens Grund
udi sin Bryllupsstund høit op sin Gud.
2. Lassen! du Ærens Prest! Vi vil med Tak
og Fest synge det her.
Nylig for Altrets Fod du dig forene lod
fast med din Pige god, din Hjertenskjær.
3. Grethe! du huld modtag her paa din
Hædersdag Hilsen og Sang!
Nys for Guds Helligdom du med din
Bridgom kom
smykket og yndet som liljen paa Vand.
4. Høit lyder Venskabs Sang til muntre
Glassers Klang!
Vi skjænker i! Lad Vinen sterk og klar
sprudle i blanke Glas,
Skaal for vort Brudepar! Hurra! Hurra!
5. Snart skal jers Øine se Finmarkens Is
og Sne, Nordstjernens Glans.
Glem i hinandens Favn al Nød og
Sorg og Savn,
mens Venskab om jers Navn binde en Krans!

Den her nemnte «Ærens Prest» var Christopher Andreas Lassen, som var son av den Albert Lassen som var sokneprest i Gran frå 1810 og prost over Hadeland, Ringerike og Hallingdals prosti frå 1821 til han døydde i 1835. Christopher Andreas Lassen var fødd 1810, var personel kapellan h.å faren ei tid, og sokneprest i Loppa i Finnmark frå 1834. 6. januar 1840 vart han gift med Inger Margrethe Olafsen, men kven ho var dotter til veit eg ikkje.

Fisken med gullringen.

Det var i Adal omkring 1868. Dampskibet «Bægna» hadde begynt å trafikere Adalselva og Sperillen, og det var opprettet stoppesteder delvis med brygger flere steder nedover langs elva.

Dette med dampskibsart var jo noe nytt i dalen. Det var en grepa innretning for den som hadde råd til slikt, og det reiste mange fine folk med båten, både utlendinger og andre. Men det kan vel hende at storparten av byggefolket endda syntes at det var luksus, det gikk jo ann å gå eller bruke robåten, slik de hadde gjort det i alle år.

En dag hadde en av dalens finere fruere vært ute og reist med «Bægne». Hun kom ved brygga i prat med noen av sine huskjerringer som ut ifra sine røynsler og sin visdom mente på at slikt pengesløseri ikke var for alminnelige folk, de hadde bruk for pengene til noe annet og det kunne komme den dagen at jamvel storfolk fikk se til å spare litt mere på skillingen når det gjaldt personlige utgifter.

Det ene ord tok det annet. Fruen roste det nye kommunikasjonsmiddel i høye toner. Det var fin skyss, en kom fort fram og det var i grunnen billig. Ja, det var så billig at det var utenkelig at noen kunne bli fant av den grunn, og hvis deres forblommede prat om storfolk som fikk se til å spare litt mere var myntet på henne, så kunne hun fortelle dem at det var like så umulig for henne å bli fattig som det er umulig for denne ringen å komme spaserende opp igjen fra elvebunnen. Og dermed trakk fru en gullring av fingeren og kastet den langt ut på dypet.

Ut på høstparten var noen av karene hennes en kveld ute på lytsring. De hadde tatt opp mange fine aurer alt, men så får en av dem plutselig se den breie ryggtafle på en riktig storting. Han hogger til og fisken må bli med opp. Det var en gild rugg, riktig som skapt til og serveres på storfolks bord neste middag. Men da den i tur og orden kom på kjøkkenbenken og innvoldene ble tatt ut, hadde den en slik rar klomp i magen. Klompen ble undersøkt, den inneholdt en gullring. Det ble sendt bud inn etter fru en, og det er sagt at hun ble så rar da hun sto med sin egen ring i hånden.

Om det ble en hyggelig og belivet middag vet jeg ikke — — — Etter O. L.

Alt på en hånd!

NÅR DET GJELDER
BYGNINGSARTIKLER
SÅ SPØR OSS.

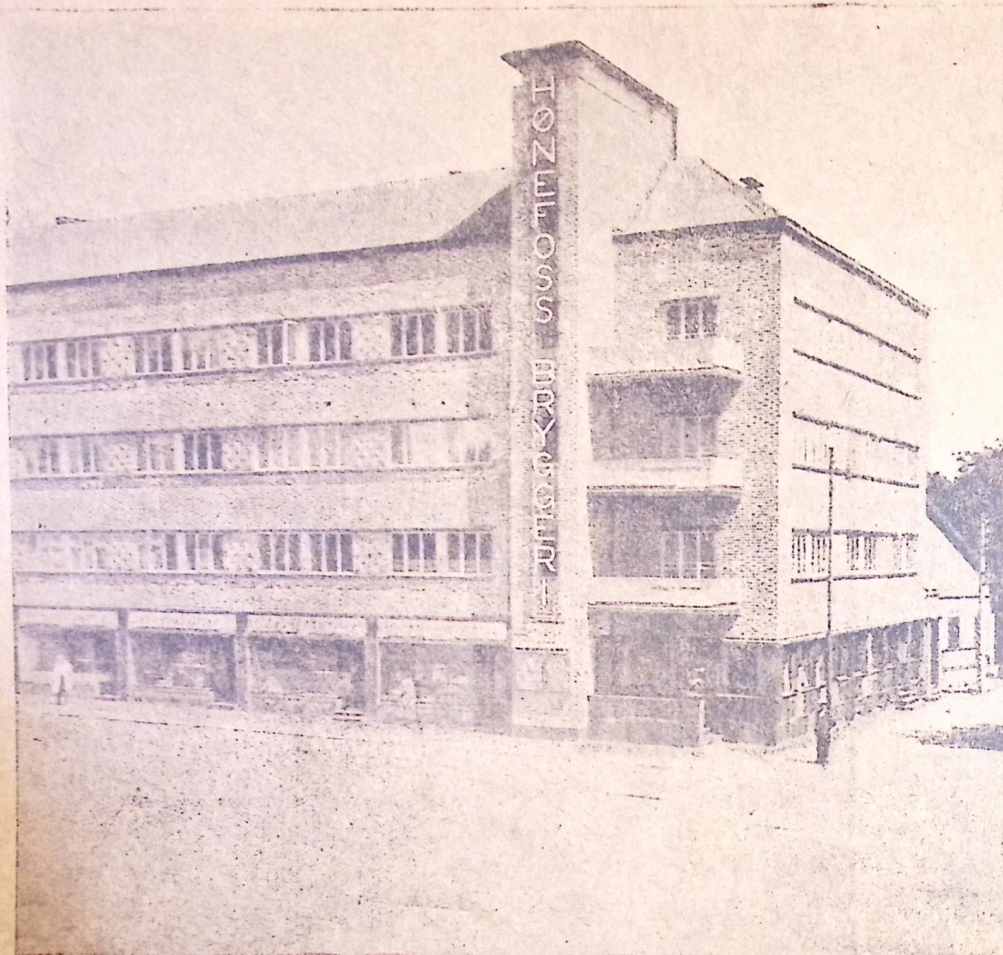
TLF. 545 - 616

THORESEN & BERG

JERN - JERNVARER - BYGNINGSARTIKLER
RØRHANDLEL
HØNEFOSS

TELEFONER:

545-616-726-978

10 METER UNDER DETTE BYGG LAGRES DET GODE HØNEFOSS BRYGG

Hønefoss Bryggeris
Øl.

Hønefoss Bryggeris
Mineralvann.

